

FEMİNİST POPÜLİZM VERSUS POPÜLİST FEMİNİZM

FEMINIST POPULISM VERSUS POPULIST FEMINISM*

Gülçin Özge TAN**

ÖZ

Bu makale, feminist siyaset ile popülizm arasındaki ilişkiyi, “popülist feminizm” ve “feminist popülizm” ayrımı üzerinden teorik olarak tartışmayı amaçlamaktadır. Popülist feminizm, neoliberalizmin toplumsal cinsiyet söylemini araçsallaştırarak kadın haklarını rejimlerin meşruluk üretiminin parçası hâline getirirken; feminist popülizm, patriyarkal ve kapitalist tahakküm biçimlerine karşı çoğulcu ve kolektif bir halk siyaseti önerir. Çalışma, Nancy Fraser’ın “üçlü hareket” modeli ile Cinzia Arruzza vd.’nin “%99 için feminizm” perspektifi doğrultusunda feminist popülizm üzerinden, özgürleşme, yeniden bölüşüm ve tanınma taleplerini, eşdeğerlik zinciri içinde birleştirerek antikapitalist ve enternasyonalist bir mücadele hattı kurmayı hedeflemektedir. Bu anlamda, makale, popülist feminizmin sistem içi uzlaşmacı doğasını vurgularken, feminist popülizmin halkı yeniden inşa eden, uygulanımsal ve yapısal bir politik pratik olarak ortaya çıkışını kuramsal ve siyasal düzlemde tartışmaya çalışmaktadır. Böylelikle feminist popülizm, neoliberal çağda

* Bu makale, Siyasi İlimler Türk Derneği’nin (SİTD) III. Ulusal Siyaset Bilimi Kongresi’nde sunulmuş olan, “Feminist Popülizm ve %99 İçin Siyasal Katılım ve Karar Alma Süreçlerinde Eşit Temsil” isimli bildiri özetinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

** Arş. Gör. Dr., Gaziantep Üniv., İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Gaziantep, Türkiye, gulcinozgetan@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7490-609X>

* Makale Geliş Tarihi / Article Received: 15.06.2025

Makale Kabul Tarihi / Article Accepted: 04.12.2025

feminist mücadelenin yeniden siyasileştirilmesi için stratejik bir imkân/ihtimal olarak önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Feminist Popülizm, Popülist Feminizm, Neoliberalizm, %99 için Feminizm, Üçlü Hareket.

ABSTRACT

This article explores the theoretical relationship between feminist politics and populism, distinguishing between “populist feminism” and “feminist populism”. While populist feminism uses neoliberal gender discourse to legitimise political regimes, feminist populism offers pluralistic, collective popular politics aimed at challenging patriarchal and capitalist domination. Building on Nancy Fraser’s “triple movement” model and the “Feminism for the 99%” perspective developed by Cinzia Arruzza and others, the article conceptualises feminist populism as an anti-capitalist, internationalist strategy articulating demands for emancipation, redistribution and recognition as part of a chain of equivalence. In doing so, the article highlights feminist populism as an affective and structural political practice that reconstitutes the public sphere. It also critically examines the system-compatible and consensual nature of populist feminism. To conclude, the article presents feminist populism as a strategic approach to re-politicising feminist struggles in the neoliberal era.

Keywords: Feminist Populism, Populist Feminism, Neoliberalism, Feminism for the 99%, Triple Movement.

GİRİŞ

Günümüz ‘liberal demokrasilerinin’ içinden büyüyen ve son yıllarda çoğunlukla otoriter bir forma bürünen popülizm, son derece yaygın sosyo-politik bir fenomendir. ‘Halk’ ile ‘elitler’ olarak tanımlanabilecek iki homojen ve antagonistik grup bölünmesinin analizini içeren popülizm, 21. yüzyıl siyaseti için bir istisna ya da *sıradan bir patoloji* değildir. Aksine popülizm, çağdaş siyasetin yaygın ve temel unsuru haline geldikçe aşırı sağ ve sol için düzenlenen, bunlardan birini tanımlayan ya da imleyen bir kategori olmaktan çıkmış; *popülist zeitgeist* hâkim siyasi atmosfer haline gelmiştir. Bu anlamda epizodik bir siyasa olmaktan ziyade partilerin, yapılanmaların ve devlet politikalarının etkin belirleyicisi olmuş,

marjinal bir söylem olmanın ötesine geçmiştir. Kimi araştırmacılar tarafından kısa sürede dağılacığı öngörülen bu popülist rüzgâr, yapısal değişiklikler, hukuki otoriteden karizmatik otoriteye geçilmesi, siyasetin demistifikasyonu gibi gelişimler nedeniyle dağılacak gibi görünmemekte, hatta farklı formlarla yayılmaya devam ederek düzenli ve kalıcı olmaktadır (Mudde, 2004: 562).

Popülizm hem sağ hem de sol siyasetler için vazgeçilmez bir önem taşıırken, ‘bir hayalet’ gibi dünyayı dolaşması çoğu araştırmamanın konusu edilmiş; tarihsel kıyaslamalar ve teorik açıklamalarla birlikte konu, siyaset bilimi başta olmak üzere birçok bilim dalı tarafından uzun uzadıya tartışılmıştır. Halk ve elitler arasındaki çatışmalara ve halkın iradesi söylemlerine odaklanan popülist literatür, birbirinden farklı yorumlamalarla çalışılmıştır. Fakat bu çalışmalarda, popülist söylem ve siyasaların cinsiyet faktörü bazında analizi ve bunun literatüre yansıtılması çoğu kez ihmal edilmiştir. Popülist söylem ve siyasaların cinsiyet politikalarına nasıl yansıdığını anlamak elzemdir çünkü toplumsal cinsiyet normları ve rolleri, popülist söylemin en belirgin ve güçlü yapısal unsurlarından ve ‘kışkırtıcı’ söylemlerinden biri olarak açığa çıkmaktadır. Popülist hareketler, ‘gerçek halk’ kavramını, ataerkil ve cinsiyetçi stereotiplerle şekillendirerek, kadınların yaşam alanlarına müdahale edebilmekte, temsillerini sınırlandırabilmekte ve onların politikaya katılımını engelleyebilmektedir. Ayrıca resmi parti program ve politikalarının ötesinde popülist parti ve yönetimlerin, iç teşkilat kültürleri ve söylem biçimleri de feminist politikaların gelişimi ve uygulanması üzerinde belirleyicidir. Zira iç kurumlar ve politik alanlar, çoğu zaman erkek egemen ve ataerkil bir yapıya sahiptir; bu da kadınların liderlik ve karar alma süreçlerindeki temsiliyetini engeller. Aynı zamanda, popülist hareketlerin çoğu zaman kutuplaştırıcı ve bağnaz söylemleri, feminist ve çoğulcu politikaların gelişimini hususi olarak zorlaştırmaktadır.

Yine de bu tek taraflı işleyen bir süreç değildir; feminist hareketler ve kadın örgütleri de popülist partilerin iç yapılarında veya politikalarında kendilerine yer bulma mücadelesi vermekte, partilerde yer almakta ya da bu parti eylem ve programlarına eleştiriler geliştirerek onlarla çatışmaktadır. Özellikle, örgütlenen hareketler/kurumlar veya kadın kolları/bölümleri aracılığıyla, feminist/eşitlikçi perspektifin parti politikalarına yansması ve etkili olması kadınlar için önem taşımaktadır. Ancak hem sağ hem de sol popülist partilerin bürokratik ve kültürel altyapısı genellikle, feminist hareketlerin etkinlik alanlarını sınırlandırmakta ve feminist projelerin hayata geçişini zorlaştırmaktadır. Bu anlamda, sağ popülist partilerle sol popülist partiler birbirinden ayrılmaktadır. Sağ popülist hareketler, genellikle geleneksel aile ve cinsiyet normlarına vurgu yapan, kadınların aile içi rollerini pekiştiren bir söylem tercih ederek cinsiyet eşitliği politikalarını önceliklendirmekten kaçınır veya bunu sınırlı tutarken; sol popülist hareketler

daha feminist, kapsayıcı ve eşitlik odaklı bir politika izlemeyi tercih etmektedir. Yine de çoğunlukla cinsiyetlendirilmiş yapılara sahip bu parti ve hareketler, sağ rejimlerde parti içi kültürün erkek egemen yapı ve normlar üstüne kurulu olması; sol rejimlerde ise pratikte kendi iç kültürleri ve popülist söylemin kutuplaştırıcı yapısı sebebiyle feminist gündemleri ötelemekte ya da yok saymaktadır (Kantola ve Lombardo, 2019).

Parti ve hareketlerin kendi iç yapısındaki cinsiyetçi yaklaşım bir yana bilhassa sağ popülizmin büyük bir kesimi ‘cinsiyet ideolojisini’ sönmülmek ve toplumdaki geleneksel, patriyarkal cinsiyet rollerini yeniden tesis etmek maksadıyla doğrudan anti-feminist bir popülizm modeli benimser. Bu doğrultuda sağcı parti ve hareketlerin önemli bir bölümü içerik-eylem önerilerinde ve önermelerinde açık bir şekilde anti-feministtir ve bunun gereği olarak eşitlik sağlayıcı normlara karşı çıkmakta ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin muhafazakâr, aile merkezli fikirleri teşvik etmektedirler. Özetle, bu parti ve hareketler, genellikle milliyetçi bir söylem eşliğinde cinsiyetçi, homofobik, ırkçı, kadın ve göçmen düşmanı tavır takınmaktan çekinmez hatta bu yaklaşımlarını politikalarının merkezine koyarak toplumsal cinsiyet karşıtı bir gündem güderler. Örneğin, açık şekilde feminizm karşıtı olan Fin Parti (*Finns Party*) ya da Almanya için Alternatif’in (*Alternative für Deutschland*, AFD) politik odağı, çekirdek ailenin korunması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırmasının sona erdirilmesi ve toplumsal cinsiyet araştırmalarının teşvikinin bitirilmesidir. Sağ popülizmin önemli örnekleri olan bu partiler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ana akımlaştırılmasına karşı savaş açmışlardır; çünkü onlara göre bu, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini zayıflatmakta ve geleneksel yapının kırılmasına katkıda bulunmaktadır (ECPS, 2025). Yine Fransa’da Ulusal Birlik (Rassemblement National, RN), Polonya’da Hukuk ve Adalet Partisi (Prawo i Sprawiedliwość, PiS), Avustralya’da Tek Ulus Partisi (One Nation Party, ONP), Norveç’te İlerleme Partisi (Fremskrittspartiet, FrP), Danimarka’da Danimarka Halk Partisi (Dansk Folkeparti, DF), İtalya’da İtalya’nın Kardeşleri Partisi (Fratelli d’Italia, FdI) gibi partiler, ortak bir siyasi programa sahip olmamalarına ve birbirlerinden farklı grupları bünyelerinde barındırmalarına rağmen cinsiyet politikaları bağlamında ortak bir tutum sergileyen ve “toplumsal cinsiyet ideolojisine” karşı uluslarını “uyaran” otoriter sağ popülist partilerdir (Tan, 2025: 58). Toplumsal cinsiyet karşıtı (anti-gender) hareketlerle aynı anda düşünülmesi gereken bu politik tutum, küresel düzlemde büyümeye devam etmektedir.

Aşırı sağ ve popülist rejimlerin tehdit algısı etrafında büyüyen toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, AB merkezinden temel alınarak ortaya çıkarıldığını öne sürdükleri toplumsal cinsiyet ideolojisine (genderism) yönelik olarak sadece aileleri değil aynı zamanda ulusal kültürü ve uygarlığı korudukları iddiasındadırlar

(Özkazanç, 2020: 30-3). Aşırı sağcılarının ve sağ popülistlerin toplumsal cinsiyet hakkında benimsedikleri bu tutum, öyle bir hal almıştır ki sembolik bir tutkal (symbolic glue) (Kovats ve Poim, 2015) vazifesi görerek sağ siyaseti, neoliberal değerler, anti-demokrasi ve homofobi etrafında; AB, liberalizm ve komünizmin ise karşısında bir araya getirmeyi, birleştirmeyi başarmıştır. Ya da Graff ve Korolczuk'un (2023: 22) önerdiği gibi daha net bir şekilde söylemek gerekirse toplumsal cinsiyet karşıtlığı, neoliberalizmin sağcı eleştirisi olarak açığa çıkmış ve aşırı muhafazakâr tahayyüllerde vazgeçilmez bir rol oynamıştır.

Bu, esasında hikâyenin bilinen kısmıdır: Sağ popülizm erkek egemendir, cinsiyetçidir; toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı propaganda yürütmekte ve kadınların varlığını aileye, ailede de anneliğe indirgemektedir. Ancak Cas Mudde'un da belirttiği gibi (2022), bugün, artık aşırı sağda erkeklerin hakimiyetine ilişkin böylesi bir ön kabul de sorgulanabilir hale gelmiştir. Geleneksel faşizm erkeklerden oluşurken ve hiper maskülenite ile donatılmışken 21. yüzyılın, sağ popülistleri ve aşırı sağcı partileri, giderek bu özelliğini kaybetmektedir. Liderler artık ya kadınlardan oluşmaktadır ya da geleneksel erkeklik nosyonlarına uymamaktadır. Esasen bu da hikâyenin nispeten daha çok bilinen ve tartışılan ikinci kısmıdır. Söz konusu feminizm ve popülizm olduğunda hikâyenin yarım bırakılan kısmı ise daha çok, bu iki tartışmanın teorik anlamda birbirine ne kadar yakın bir hattan ilerlediği veya ilerleyebileceğidir. Bu anlamda, çalışmada, popülist partilerin feminizme ilişkin yaklaşımları ya da son zamanların popüler örnekleri bağlamında kadınların bu hareketlere katılımına dair bir tartışma yürütülmeyecek; bunun yerine teorik bir birlikteliğin ihtimalleri, popülist praksislerin tarizi üstünden sorgulanacaktır. Zira çağdaş siyaset tartışmaları içerisinde büyük bir alan kaplayan popülist siyaset literatürü, feminist siyaset literatürü ile yakınlık kurma olasılığına rağmen ilgili yazında, bilhassa Türkçe çalışmalarda gerekli alakayı görmemiştir. Oysa bugün, feminist hareketin sınırları aşan muhtevasına, farklı ülkelerdeki yapılanmalarına ve dahası feminist ideolojinin *feminizmi herkes için* (hooks, 2016) gören yaklaşımına bakılırsa feminist hareket içeresindeki popülist damar, kolayca fark edilecektir. Nitekim, feminist siyaset bilimi literatürü de aradaki bu yakınlığı fark etmiş ve ilgili alan feminist popülizm tartışmalarına kimi zaman sarıh kimi zaman da zımni bir biçimde yer vermiştir. İşbu makale kapsamında, söz konusu bu tartışmalar iki hat üzerinden ilerletilecek olup feminist popülizmin mümkün olup olmadığı popülist feminizme yöneltilecek eleştiriler doğrultusunda irdelenecektir.

Kısacası, bu makalenin temel amacı, günümüz siyasetinde merkezi bir konuma gelen popülizm ile feminist siyaset arasındaki teorik ilişkiyi "popülist feminizm" ve "feminist popülizm" ayrımı üzerinden incelemektir. Makale, neoliberalizmin feminist söylemi araçsallaştırarak kadın haklarını otoriter

rejimlerin meşruluk arayışının bir parçası haline getiren popülist feminizmin uzlaşmacı yapısını eleştirel bir perspektiften çözümlemeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda, popülist feminizme karşı, özellikle Nancy Fraser'ın "üçlü hareket" modeli ile Cinzia Arruzza vd.'nin "%99 için feminizm" perspektifinden yola çıkılarak, patriyarkal ve kapitalist tahakküm biçimlerine karşı antikapitalist, enternasyonalist ve çoğulcu bir halk siyaseti öneren feminist popülizmin kuramsal ve siyasal imkânları sorgulanmıştır; ilgili sorgulama, güncel kadın hareketlerinden örneklerle desteklenmiştir. Çalışma, bu kavramsal ayrımı ve eleştirel analizi, mevcut literatürdeki boşluğu doldurarak feminist mücadelenin neoliberal çağda yeniden siyasallaşması için stratejik bir çerçeve sunma gayesi taşımaktadır. Söz konusu amaç için feminist metodolojinin açılımlarından yararlanan yani pozitivist bir vurgu olan tarafsızlık ilkesi benimsenmeyerek yerine cinsiyet eşitliği ve kadın bakış açısından yana tavır alan, bilginin oluşturulmasını toplumsal bir süreç olarak gören feminist bir yöntem tercih edilmiştir (Benton ve Craib, 2016: 97-98). Ayrıca bu çalışma, ampirik bir araştırmaya değil, kuramsal ve kavramsal bir tartışmaya dayanmaktadır. Eleştirel feminist yöntemin hâkim olduğu makalede feminist teori ile popülizm literatürünü kesiştiren bir okuma, ilgili literatürlerin karşılaştırmalı çözümlenmesi üzerinden yürütülmüş ve nihai olarak buradan feminist bir argüman üretilmeye çalışılmıştır.

Bu bağlamda, çalışmada, ilk olarak popülizmin çağdaş siyasetteki yükselişi ve cinsiyet boyutunun ihmali tartışılmış; ardından popülist feminizmin teorik temelleri ve neoliberalizmin kadın haklarını araçsallaştırma biçimleri analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde ise feminist popülizmin, Laclau'nun halk inşası teorisi, Fraser'ın üçlü hareket modeli ve "%99 için feminizm" manifestosu ışığında çok katmanlı, kolektif ve enternasyonalist bir siyasal imkân olarak nasıl ortaya çıktığı kuramsal olarak açıklanmış ve halkın feminist yeniden inşası üzerinde durulmuştur. Sonuç bölümünde ise feminist popülizmin günümüz feminist mücadelesi için sunduğu stratejik açılımlar ve geleceğe yönelik potansiyeller değerlendirilmiştir.

1. POPÜLİZM VE FEMİNİST SİYASET ARASINDAKİ GERİLİMLER: FEMİNİST POPÜLİZM POPÜLİST FEMİNİZME KARŞI

Çoklu krizler çağı (Saad-Filho, 2024) olarak da anılan 21. yüzyılın belki de en efsunlu sözcüklerinden birisi olan popülizm, bu çağa özgü dinamikleriyle ancak siyaset bilimcilerin uzak olmadığı biçimde, çağdaş siyasette önemli bir yer tutmuştur. Otoriterleşme tartışmalarıyla birlikte analizlerin önemli bir teorik kaynağı haline gelen popülizm, dünyanın farklı yerlerinde farklı biçimleriyle açığa çıktıkça tartışmalar büyümüş ve akademik yazın giderek genişlemiştir. 2008 finans krizi ile başlayan ve diğer birçok krizin (devlet krizi, parti krizi, ideoloji krizi,

demokrasi krizi, cinsiyet eşitliği krizi, adalet krizi, iklim krizi vb.) bir araya gelerek oluşturduğu çoklu krizlere karşı çözüm arayışı, farklı siyasi rejimleri büyütmüş olsa da popülist siyaset döneme damgasını vurmuştur. Sol siyaset için de bir ivme kazanmakla birlikte esas olarak sağ siyasete tutunan popülizm, neoliberalizmin altını oyduğu müesses nizama duyulan öfke ve hınçtan yararlanarak yükselişe geçmiştir.

Temelde piyasa ile derdi olmayan sağ popülizm, anayasal demokrasilerin içinden büyüyen bir rejim inşası gerçekleştirmiş; bu yönüyle de Urbinati'nin (2022: 15) belirttiği üzere, temsili yönetimin yeni bir formu olmuştur. Bu anlamda demokrasi tartışmalarıyla birlikte ele alınan popülizm, tek bir kuramsallaştırmaya ya da değişmez özelliklere sahip değildir. 1960'lara kadar temel olarak iki tarihsel referans üzerinden (ABD ve Rusya) ilerleyen popülizm tartışmaları, 60'lı yıllarla birlikte Latin Amerika'da yükselişe geçmiş; 90'larda neo-popülizm tartışmalarıyla gündemde kalmıştır. 2000'lerle birlikte ise çağdaş siyasetin neredeyse en önemli başlıklarından birisi haline gelmiştir. Böylesi tarihsel arka plana, birbirinden farklı coğrafi ve siyasi alanlara yayılımına rağmen popülizm kavramı ortak bir kesen olarak bütün tanımlamalarında, "halka" atıf yapmaktadır. Halk ve elitin birbirinden keskin bir şekilde ayrıldığı popülizm tartışmalarında yazın, popülizmi ideoloji, strateji, söylem ve siyasi mantık olmak üzere dört temel yaklaşımla açıklar (Moffitt, 2020: 37-38). Eski bir tarihe ve geniş bir literatüre sahip olan popülizm, dünden bugüne E. Shils, T. Di Tella, G. Ionescu, G. Kitching, P. Worsley, E. Gellner, I. Berlin, N. Urbinati, P. Taggart, M. Canovan, M. Kazin, C. Mudde, P. Rosanvallon, B. Ardit ve daha birçok araştırmacı tarafından analiz edilip tartışılmıştır. Ancak siyasi pratiklerin açıklanmasına son derece elverişli olan ve bu çalışmada da popülizm yaklaşımı benimsenmiş olan Ernesto Laclau'nun popülizm teorisi, sınıf faili yerine halkı koyarak solun içine girdiği krizleri aşması için önemli bir teorik açılım sağlamıştır.

Sosyolojik düzlemde yaşanan gelişmelerin, krizlerin kuramsal düzlemde de yaşanması, Callinicos'a göre (2015: 503-504), en görünür halini, Judith Butler, Ernesto Laclau ve Slavoj Žižek arasında geçen tartışmada almıştır. İlgili tartışmaya yol açan metin, Chantal Mouffe ve Ernesto Laclau'nun (2012) kaleme aldığı "Hegemonya ve Sosyalist Strateji"dir. Radikal bir demokrasi öne sürmek gayesi ile yazılan, post-Marksist bu eserde, hegemonyanın kurulmasının en önemli yanı olarak tekil evrensel olarak gösterimi ön plana çıkartılmıştır. Yazarlar, bu kitapla kimlik siyasetinden vazgeçilerek sınıf siyasetine dönülmesine ilişkin sol siyasete yapılan eleştirileri ve çağrılarını, çağın sorunlarına yanıt olmayacağı gerekçesiyle ve yeni hareketlere verdikleri önem sebebiyle reddetmiştir. Onlara göre, çözüm farklı tahakküm ilişkilerine karşı yürütülen direnişler arasında eşdeğerlilik zinciri yaratmaktan geçmektedir: cinsiyetçilik,

ırkçılık ve cinsel ayrımcılığa karşı verilen mücadeleler ve çevre mücadeleleri, yeni bir sol kanat projede, işçilerin mücadelesiyle eklemlenmelidir (Mouffe ve Laclau, 2012: 23). Bu yönüyle, sol siyasetin hegemonyasını kurmasına dair post-Marksist bir deneme olan Laclaucu hegemonya anlayışı (Laclaucu popülizm), Judith Butler'ın da işaret ettiği gibi toplumsal dönüşümü, gündelik toplumsal ilişkileri yeniden eklemlererek yeni bir kavramsal ufuk açar ki bu performatiflik kuramından çok uzak değildir (Butler, Laclau ve Žižek, 2009: 22). Butler'ın feminist siyaset için Laclau'nun teorisiyle kurduğu yakınlığın ardında yatan ve radikal demokratik siyaset için iki temel koşul olarak nitelendirdiği 1.kapsama, eklemleme, genişleme ve 2.kapsamaya rağmen politik birimin geleceğe açık bırakılması, dışarısının korunması şartları (Özkazanç, 2015: 31-32), bu makale kapsamında feminizm ve popülizmi yan yana getirebilen teorik açılımın temel dayanağıdır. Butler'ın hegemonik-performatif siyaset için işaret ettiği evrensel kültürel formülasyonda tikeller arası kurulan ilişki (2015: 34), Laclau'nun (2013) çizdiği fark- eşdeğerlilik mantığını ve hegemonik halk inşasını içeren bir mantığa dayanmaktadır. Söz konusu çalışmada, popülizm ve feminizm arasında kurulan ilişkinin temel dayanağında, bu sebeple Laclaucu bir popülizm anlayışı benimsenmiş ve Laclau'nun popülizm teorisinin feminist siyasete alan açan teorik yapısından yararlanılmıştır.

Bu anlamda, feminizm ve popülizmi bir arada düşünmek, esasında birbirinden çok uzak olan iki olguyu yakınlaştırma çabası değildir. Belirtildiği üzere bu iki siyasi olgu, özellikle pratikte, fazlaca yan yana gelmekte ve farklı uygulamalarda buluşmaktadır. Ancak tıpkı popülizm literatüründeki tartışmalarda olduğu gibi bu iki alanı kaynaştırmada da bir ayrıma gitmek gerekir ki burada ikili bir ayırmadan bahsetmek mümkündür. Bu ayrım, genel olarak popülist feminizm ve feminist popülizm şeklinde formüle edilebilir.

2. POPÜLİST FEMİNİZM: NEOLİBERALİZM VE FEMİNİZMİN TEHLİKELİ YAKINLAŞMASI

Feminizm ve popülizme ilişkin yürütülecek tartışmaların ilki olan popülist feminizm¹, kapitalist toplumsal ilişkilerin neticesi olarak büyüüp gelişmektedir.

¹ Çalışmada popüler feminizm yerine popülist feminizm kavramsallaştırması bilinçli olarak tercih edilmiştir. Bir tartışma başlığı olarak popüler feminizm, popülist feminizmden farklı bir muhtevaya sahiptir. Popüler kültür çalışmalarının önemli isimlerinden olan John Storey'e (2023: 21) göre, Latince "halka ait olan" anlamındaki popularis kelimesinden türeyen "popüler", 16. yüzyılda "alt/aşağı" çağrışımlarıyla halkın kurduğu siyasal düzeni ifade ederken, 18. yüzyılda "beğenilen" anlamını kazanmış; 19. yüzyılla birlikte giderek daha karmaşık bir içeriğe bürünmüştür. 20. yüzyılda ise aşamalı olarak daha olumsuz (pejoratif) bir nitelik edinmiş, bir yandan çoğunluğun beğenisini çağrıştırmayı sürdürürken diğer yandan bir sıfat olarak kullanıldığında önüne geldiği kavramı değersizleştiren bir etki yaratmıştır. Özetle giderek genel bir beğeni durumunu ya da yaygınlığı ifade etmek için kullanılmıştır. İngilizce "populism" kelimesinin Türkçe motamot

Neoliberalizmle tehlikeli bir flört yaşayan bu feminizmde, feminizm bir ideoloji ya da akım olarak değil, popüler bir olguya, kadınları eklemleme biçimi olarak gelişmiştir. Daha ziyade sağ popülizmle ilişkilendirilebilecek olan ve rejimlerin otoriterleşme damarını yumuşatan bu birliktelik, Heidi Hartmann'ın (1981) Marksizm ve feminizmin 'mutsuz evliliğini' inceleyen çalışmasında dönemin ataerki ve kapitalizm ilişkisine yönelik yaptığı yoruma benzer şekilde, yeni tarihsel momentte feminizmin kapitalizmle bir ilişkisi olup olmadığını sorgulamak üstünden açıklanabilir. Bu haliyle mesele, Hartmann (1981), Eisenstein (1979), Kulp ve Wolpe (1978), Vogel (1983) ve Sargent'in (1981) yaptığı şekliyle Marksist geleneğin kadınların ihtiyaç ve sorunlarıyla buluşmasını nasıl iyileştirip geliştireceği (Eisenstein, 2005: 488) tartışmasından farklı bir yerdedir. Artık mutsuz bir evliliğe çözüm aranmamakta aksine feminizm ve neoliberal küreselleşmenin tehlikeli ve zımni yakınlaşması açık edilerek var olan uzlaşma bozulmak istenmektedir. İşte Eisenstein (2005) tarafından tehlikeli ve gizli yakınlaşma olarak adlandırılan söz konusu birliktelik, popülizm ve feminizmi de yan yana getiren kilit noktadır. Çünkü, feminizm ve piyasalaşma arasında kurulan ittifakın arabuluculuğunu siyaseten üstlenen popülizm, güç kazandıkça dozunu artırmış ve kutuplaştırıcı siyasasına uygun düşen her hamleyi feminizm ve piyasa potasında ustaca eritmiştir.

Nancy Fraser'a göre (2025: 312-313), feminist hareket, tarihsel olarak gelişimini, kapitalizm tarihindeki üç farklı uğrakla ilişki içinde ilerletmiştir. Bunlardan ilki, devlet tarafından örgütlenen kapitalizmdir ki bu ilk uğrakta, ikinci dalga feminizm, Yeni Sol'un içinden çıkarak savaş sonrası dönemin devlet güdümlü kapitalist toplumların erkek merkezliğini, adaletsizliklere ve kapitalist topluma yönelttiği eleştirilerle birleştirilerek özgürleştirici vaatlerde bulunmuştur. Feminizmin evrimsel sürecinin ikinci durağındaysa feminizm, yükselen neoliberalizmin dönüştürdüğü toplumsal yapı içinde kalmıştır. Fraser, bu uğrakta, feminizmin "*kapitalizmin yeni ruhuna*" (Boltanski ve Chiapello, 2007) uyum sağladığını ve feminizmin rahatsız edici bir şekilde kapitalizmin post-Fordist, örgütsüz, ulus ötesi talepleriyle yakınlaştığını ve farkında olmadan bu yeni ruhun temel bileşenlerinden birisine dönüşmesini eleştirir. Fraser'ın betimlediği son uğrakta ise kapitalizmin krize girdiği, bu anlamda da feminizmin yönünün yeniden belirlenebileceği bir toplumsal yapı vardır. Bu çalışmaya konu olan

karşılığı "halkçılık" olan popülizm ise elitlere karşı geliştirilen siyasi bir ideoloji; halkı inşa etmek için başvurulmuş söylem ve strateji pratiklerini ifade etmektedir. Bu anlamda, popüler feminizm, kültür ve medya aracılığıyla feminist fikirlerin yayılımını ifade eder ve daha çok kültürel etki ve bilinçlenme üzerine odaklanır. Popülist feminizm ise siyasi popülizmin feminist söylemleri siyasi çıkarları için kullanma biçimini tanımlar ve daha çok siyasi strateji ve araçsallaştırma üzerine yoğunlaşır. Çalışmada siyasi popülizmin feminizmle olan yakınlaşması irdeleneceği için popüler feminizm değil, popülist feminizm kavramsallaştırması tercih edilmiştir.

popülist feminizm, Fraser'ın anlatımındaki ikinci dönemin yönetim aurası olarak açığa çıkarken; feminist popülizm bir ihtimal olarak üçüncü dönemin içinde beliren özgürlük ve eşitlik vaadinin ontolojik anlamda örgütlenme ve bir halk inşa etme (Laclau, 2013) şekli olarak düşünülebilir.

Fraser (2025: 314) için ikinci dalga feminizmin en büyük başarısı, bugün toplumsal cinsiyet adaletsizliğini analitik açıdan ele alabileceğimiz ekonomik, kültürel ve politik, üç farklı boyutu erkek merkezci ve devlet güdümlü kapitalizm eleştirisiyle aynı potada eritebilmesiydi. Ancak ona göre, feministlerin bu üç perspektiften geliştirdikleri eleştiriler, sonraki süreçte kapitalizmin eleştirisinden uzaklaştı ve uzaklaştıkça adil topluma dair daha geniş ve kapsayıcı vizyondan koptu ve ironik bir şekilde post-Fordist, ulusötesi ve neoliberal kapitalizme geçişi meşru kılan duygularda kendine yer buldu. Bu anlamda Fraser (2025: 332), feministlerin istemeden de olsa kendi toplum ideallerine aykırı olan kapitalist toplumun yapısal dönüşümünü meşrulaştırdığını öne sürmüştür ki bu, feminizmin neoliberal çağdaki *yazgısının* bir tür paradoks ortaya çıkardığını gösterir. Yaşanan bir paradokstur çünkü feminizm bir yandan önceki dönemin küçük karşıt kültür hareketi olmaktan çıkmış ve fikirlerini dünyaya yaymıştır. Fakat öte yandan feminist fikirler anlam kayması yaşamış ve devlet güdümlü kapitalizm döneminde özgürlükçü olan, ekonomik belirlenimcilik, erkek merkezcilik, devletçilik ve Vestfalyacılık etrafında şekillenen eleştiriler, bugün, neoliberalizmin kendini meşrulaştırmasına hizmet etmeye başlamıştır. Çünkü kapitalizmin bu yeni formu, tanınma taleplerini yeniden bölüşüm taleplerine tercih etmektedir.

Kuşkusuz bu vahşi forma kadınların 'desteğinin' ardında yatan yapısal sebepler vardır. Neoliberalizm zamanla feminizmle çeşitli şekillerde ilişkiler kurmuş ve bunu bir önceki dönemin refah politikalarına, devlet kazanımlarına saldırı hattından yapmış ancak bu saldırıyı feminizmin tanınma talepleriyle birleştirerek kadınların desteğini sağlayabilmiştir. Zira neoliberalizmin toplumsal cinsiyet rejimleriyle kurduğu ittifak, yalnızca kadın emeğini esnekleştirme ve güvencesizleştirme yönünden değil, aynı zamanda feminist söylemleri araçsallaştırma biçiminde de tezahür etmiştir. 1980'lerden itibaren refah devleti kazanımlarını tasfiye eden neoliberal yönelim, kadınları "*aile dışında bir hayat*" süren bireyler olarak hedef alırken, toplumsal sorunların kaynağını da kamusal sorumluluklardan çok bireysel tercihlere indirgemıştır. 1990'larla birlikte ise bu süreç, piyasa eleştirisinden arındırılmış bir demokrasi söylemi ve bireysel haklar vurgusuyla birleşmiş; kadın hareketi, "*bireysel güçlenme*", girişimcilik ve esnek istihdam gibi neoliberal kalkınma diskurlarıyla yeniden şekillendirilmiştir. Bu dönüşüm, kadınların karşı karşıya olduğu yapısal eşitsizliklerin üzerini örterek, feminist taleplerin neoliberal yönetimle uyumlu hale gelmesine yol açmıştır. Böylece feminizm, eleştirel potansiyelinden arındırılarak neoliberal

hegemonyanın meşrulaştırıcı bir aracına dönüştürülmüştür (Özügürlü, 2016: 16-17).

Neoliberalizm ile feminizmin bu tehlikeli birlikteliğinin stratejik araç ve söylem repertuarı, tam da yukarıdaki bölümde bahsedilen, 2000'lerin popülist zeitgeistine uygun olacak şekilde popülist feminizm tarafından sağlanmıştır. Bu anlamda çalışmada, popülist feminizmle kastedilen, özellikle sağ popülistlerce ve “lean in feministlerce” başvurulmuş bir yönetim mantığını ifade etmektedir. Sağ popülist yönetimler özellikle iktidara geldikleri ilk dönemlerde, rızaya dayalı politika üretimine yönelirler. Rızanın oluşum sürecinde kadınlara yönelik kimi önemli adımlar atar ve haklar bağlamında çeşitli kazanımlar sunarlar. Asıl olarak toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama gündemine sahip olmayan popülist rejimler, kadınları destekleyici politikalara başvurarak kadın haklarını araçsallaştırır. Bu noktada eşitlikçi bir ajandaya sahip olmayan yönetimler, kadınların sistemi zorlamasını engelleyerek onlara sistemin içinden yükselmeyi önerir. Denklemin diğer ucunda Sherly Sandberg (2013) gibi isimlerle özdeşleşen, sistemi yıkmayı değil; sınırları zorlayan kadınların sistemin içinden yükselmesini ve böylece daha ‘eşitlikçi’ bir konuma gelmesi gerekliliğini savunan *ticari bir feminizm* anlayışı vardır. Burada eşitliğe giden yol, kadınların ‘başarılarıyla’ ilişkilendirilmiştir. Feminizmin adını kullanarak *işyerindeki sömürü ile toplumsal bütündeki tahakkümü idare etme görevini, egemen sınıfın erkeklerince eşit şekilde paylaşıldığı bir dünyayı arzulayan bu feminizm, fırsat eşitliği vaazının olağanüstü bir örneği* olarak belirir (Arruzza vd., 2019: 10-11). Liberal feminizmin ötesine geçen bu neoliberal arzu, tüm kolektif iktidar yapılarını verili kabul eder ve kadınları zirveye çıkmak için daha çok çalışmaya zorlar. Hayatın rekabetçi ve üst düzey bir işgücü piyasasına indirgendiği bu yaklaşımda, kadınların başarısı erkeklerin ayrıcalıklarına erişmesine göre ölçülür: *kayıtlı istihdama katılım, profesyonel ve yönetsel işlere erişim ve siyasal liderlik*. Her şeyin bir yönetim meselesine indirgendiği neoliberal feminizm, keskin bir biçimde bölücü bir stratejinin parçasıdır. Kesişimsel bir birlikteliğin parçası olması artık mümkün olmayan bu yapı, giderek daha küçük, olağanüstü derecede varlıklı bir ekonomik azınlığın kontrolüne geçer (Folbre, 2023: 356). Liberal feminizmin iflası olarak görülen bu aşamada, neoliberalizmin alternatifsiz hale gelmesi ve merkez sol ve merkez sağ partilerin üretemediği söylemlerin, neoliberal retorikle doldurulması ve popülist rejimlerin bu söylemin öncülüğünü ‘kadın hakları’ üstünden kurgulaması, popülist feminizmi açığa çıkaran temel nedenlerdir. Arruzza vd. tarafından dile getirildiği üzere feminizm ile liberal feminizmin bir tutulduğu bu kurguda, liberal feminizm eşitsizlik sorunlarına çözüm bulmak bir tarafa sürecin parçası haline gelerek neoliberal dünya düzenini ve otoriterleşmeyi meşrulaştırmaktadır.

Bu haliyle, liberal feminizm, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini dönüştürme iddiasına rağmen, bu eşitsizlikleri yeniden üreten yapısal dinamiklerin bir parçası hâline gelmiştir. Profesyonel-yönetici sınıfa mensup kadınların deneyimlerini merkeze alan böylesi bir yaklaşım, “cam tavanı kırmak” ve “lean in” gibi bireysel ilerlemeye dayalı stratejiler üzerinden feminist mücadeleyi daraltmakta; eşitliği, piyasa merkezli bir çeşitlilik ve temsil siyasetine indirgemektedir. Bu bağlamda, liberal feminizmin esasen meritokrasiyi öncelediği; toplumsal hiyerarşileri sorgulamak yerine onları çeşitlendirmeyi amaçladığı görülmektedir. Ki bu popülist feminizm olarak adlandırılan şeyin temel gayesidir: esasen hiyerarşileri yok etmeden farkları ‘görünür kılma’ ve bunu elit olmayanlar adına yapma. Ancak yine popülist feminizm de liberal feminizm gibi çeşitli baskı biçimlerini bireysel engeller olarak yeniden tanımlayarak, bu baskıların üretildiği sınıfsal ve ırksal nedenleri sistemli biçimde görmezden gelir ve bu bağlamlara kör kalır. Nitekim, yönetici pozisyonlara yükselen kadınların bu konumlarını, ev içi emeği çoğunlukla düşük ücretli göçmen kadınlara devretmeleri sayesinde sürdürebilmeleri, bu yapının maddi zeminine açıkça işaret eder ancak bunlar görmezden gelinir. Bu durum, liberal feminizmin toplumsal cinsiyet adaletini bireysel gelişim ve temsil üzerinden kurgulayan yaklaşımının, feminist siyaseti seçkincilik ve bireyciliğe indirgediğini göstermektedir. Söz konusu bireyselleşme, sosyal medya çağında ise daha da görünür hâle gelmekte; feminizm, popüler kültürün dolaşıma soktuğu “kişisel başarı” anlatılarına ve hashtag aktivizmine indirgenerek araçsallaşma riski taşımaktadır. Bu doğrultuda, liberal feminizm yalnızca etkisiz değil, aynı zamanda neoliberalizmin hegemonik söylemiyle uyumlu çalışan bir ideolojik formasyon üretmektedir. Özgürleşme retorikliği eşliğinde gerici politikaları meşrulaştırmakta; küresel sermayenin çıkarlarıyla uyumlu aktörlerin kendilerini “ilerici” olarak konumlandırmalarına olanak tanımaktadır (Arruza vd., 2019: 23-25). Özetle popülist feminizm, liberal feminizmin popülist uygulamalarla bir araya gelerek ve popüler kültürün ideolojik özelliğinden yararlanarak feminizmin eşitlikçi gündemini ötelediği hatta ortadan kaldırdığı ve örgütlenmeyi bertaraf ettiği yani piyasa ile uyumlu feminizmlerin (mikro kredi feminizmi, proje feminizmi, STK feminizmi gibi feminizmler) neoliberalizmi süsleyerek sağ popülistlerle girdiği müttefikliğin ürünü olarak açığa çıkan feminizmdir. Arruza vd. söz konusu birlikteliği ve yaklaşımı popülist feminizm gibi bir tanımlama üstünden yapmamaktadır ancak onların liberal feminizme yönelik eleştirilerinden yola çıkarak ve popülizm literatürü göz önünde bulundurularak söylenebileceği üzere popülist feminizm, kadın haklarını savunuyor gibi görünen ancak bu hakları sistemle uyumlu hâle getirerek araçsallaştıran bir yönetim mantığını ifade etmektedir. Bu yaklaşım, 8 Mart gibi tarihsel olarak kolektif mücadeleyle özdeşleşmiş günlerin içeriksizleştirilmesini; mücevher, yeme-içme, çiçek, tatil içerikli reklamlar gibi apolitik simgelerle kuşatılmasını tetiklemektedir. Yani,

grevleri ve protestoları dışlayan, sınıf ve kimlik temelli siyasal talepleri görmezden gelen bu yaklaşım, kadın haklarını rejimin meşruiyetini pekiştiren bir vitrin işlevine indirger. Bu anlamda, kadınların toplumsal taleplerinin kitlesel seferberliğe dönüşme potansiyelini bastırmak, rejimle uyumlu bir rıza üretmek ve muhalif enerjileri etkisizleştirmek, popülist feminizmin asli işlevleri olarak belirir.

Böylesi bir süreç, sadece liberal feminizmin piyasa mantığıyla uyumlu hale gelmesiyle sınırlı değildir; aynı zamanda “pinkwashing (pembe aklama)” olarak adlandırılan daha geniş bir meşruiyet stratejisine de işaret edebilir ya da onu içerebilir. Bu anlamda, popülist feminizmin yönetim mantığı, güncel eleştirel literatürde ‘pinkwashing’ olarak kavramsallaştırılan stratejilerle önemli benzerlikler taşır. Sarah Schulman’ın (2011) kavramsallaştırmada öncülüğünü yaptığı *pinkwashing* kavramı, bir aktörün (devlet, şirket veya siyasi parti gibi), kendi itibarını iyileştirmek veya temel insan hakları ihlallerini gizlemek gayesiyle LGBTİ+ haklarını veya kadın haklarını sembolik düzeyde sahiplenmesini anlatmaktadır. Schulman, İsrail’in kendisini eşcinsel haklarına saygılı, modern bir devlet olarak konumlandırarak Filistinlilere yönelik politikalarını maskeleyen çabalarını bu duruma örnek gösterir. *Pinwashing* gibi, *Greenwashing* (yeşil aklama) ya da *Momwashing* (anne aklama) de benzer bir politik sürecin stratejileri olarak değerlendirilebilir. Bilhassa *momwashing*, anneliğin, reklam ve tanıtımlarla parlatılarak esnek çalışma saatlerinden, çifte emek sömürsüne, bakım krizinden eşit şekilde tanımlanmayan ebeveynlik iznine kadar birçok sorunun nasıl gizlendiğini açıklamak için önemli bir açıklama girişimidir (Elsesser, 2024).

Popülist feminizm de kadın hakları söylemini bir vitrin gibi kullanarak, derin yapısal eşitsizlikleri ve neoliberal tahakkümü gizlemekte, kadınların sistemle uzlaşmasına, sisteme entegre olmasına hizmet etmektedir. Bu, esasen kadınların siyasal mücadelesini bireysel başarı anlatılarına indirgeyerek, toplumsal dönüşüm potansiyelini ortadan kaldıran bir araçsallaştırma biçimidir. Kendi itibarını iyileştirme veya olumsuz eylemlerini gizleme maksadıyla eşcinsel ve kadın haklarını destekliyor gibi görünen aktörler esasen, iddia ettikleri destekleyici duruştan çok uzaktırlar ve bir halkla ilişkiler taktiği olarak bu stratejiye başvururlar. Çokuluslu şirketlerin 8 Mart kampanyalarında “kadın dostu” söylemleri kullanırken işyerinde cinsiyetçi işbölümünü sürdürmeleri ya da otoriter rejimlerin uluslararası alanda kadın hakları söylemleriyle meşruiyet kazanırken içeride kadınların haklarını sınırlamaları söz konusu popülist stratejinin tipik örnekleri olarak belirir. Sağ popülist rejimlerin, meşruluğunu sağlamak, iktidarını perçinlemek ve otoriter görünümünü perdelemek, dahası kendilerini “demokrat” göstermek için başvurduğu bu yöntem, otoriterlik dozunun artmasıyla farklı siyasalara kolaylıkla dönüşebilmektedir. Bu doğrultuda, pinkwashing gibi popülist

feminizmin hem neoliberal hem de siyasal pazarlamada feminizmi kolaylıkla araçsallaştırabilen bir yönetim mantığına denk düştüğü açıktır.

Özetle, Kandiyoti'nin (2024: 41-45) belirttiği gibi, uluslararası cinsiyet eşitliği standartlarının araçsallaştırılarak içinin boşaltılması, neoliberal dönemde STK'laşmanın feminist hak mücadelelerini siyasetleştirilmesi, sosyal adalet perspektifinden uzaklaşan bu alanın yerelde muhafazakâr aktörlerin güçlenmesine zemin hazırlaması ve 11 Eylül sonrasında Afganistan ile Irak işgalleri üzerinden feminizmin emperyalist müdahalelerle özdeşleştirilmesi, feminist dayanışma zeminlerini ciddi biçimde aşındırmıştır. Kandiyoti'nin toplumsal cinsiyet meselelerinin ana akım siyasette giderek daha merkezi bir yer kapsamasını ifade etmek için kullandığı ve “*cinsiyet savaşları*” olarak adlandırdığı bu yeni küresel konjonktür, feminist ve queer taleplerin farklı aktörler tarafından birbirleriyle çelişkili biçimlerde sahiplenildiği, araçsallaştırıldığı ve karşı karşıya getirildiği keskin bir mücadele alanı ortaya çıkarmaktadır. Bu araçsallaştırma yalnızca feminizmle sınırlı kalmayıp, liberal normların devletler tarafından kendi politikalarını meşrulaştırmak için kullanılmasına da uzanmaktadır. Nitekim, yukarıda da zikredilen İsrail'in LGBTQ+ haklarına yaptığı vurgu üzerinden yürüttüğü ‘pinkwashing’ stratejisi, hak temelli kazanımların demokratik bir vitrin olarak dolaşıma sokulması yoluyla sömürgeci ve militarist pratiklerin görünmezleştirilmesine hizmet etmektedir. Böylece hem feminist hem de queer siyasetin dönüştürücü iddiaları, cinsiyet savaşlarının şekillendirdiği neoliberal ve jeopolitik düzen içinde araçsal bir konuma itilerek zayıflayabilmekte; farklı coğrafyalar arasında yeni kırılmalar yaratırken küresel dayanışma imkânlarını da daraltabilmektedir.

Bunun yanı sıra, popülist iktidarlar, zamanla daha kutuplaştırıcı bir siyasa benimserken, kadın haklarına dair söylemlerini de bu doğrultuda dönüştürürler. Kadınların kazanımlarına yüzeysel biçimde sahip çıkmakla birlikte, bu kazanımları yalnızca ‘kendi kadınları’nın temsili ve sadakati çerçevesinde tanımlarlar. Böylece rejim, kadın haklarını geliştirmekten ziyade, bu haklar aracılığıyla ‘rejimin kadınları’ ile muhalif kadınlar arasında bir ayrım inşa ederek yani ‘biz’ ve ‘onları’ net bir şekilde birbirinden ayırarak toplumsal kutuplaşmayı derinleştirir. Popülist feminizm, bu yönüyle, kadın haklarını kapsayıcı ve dönüştürücü bir siyasal proje değil; iktidarın hegemonik söylemine eklemlenen seçkin ve dışlayıcı bir araçtır. Bu sebeple, popülist feminizm, toplumsal cinsiyet eşitliğini ve özgürleşmeyi önceleyen radikal bir dönüşüm hedefinden ziyade, bireyciliği, geleneksel aile yapısını ve tüketim pratiklerini teşvik eden, sermaye dostu bir söylem üretir. Cinsiyet formlarına yönelik tutumu ise tutarsız ve bağlamsaldır; kimi zaman heteronormatif aile düzenini yeniden üretirken, kimi zaman da cinsel farkları piyasaya entegre ederek yeni tüketim nesneleri ve pazar

alanları yaratır. Ancak, örneğin trans bireylerin haklarını tanıma yönündeki söylemler, bu hakların maddi koşullarını sağlama veya geçiş süreçlerinin ekonomik yükünü hafifletme gibi somut kamusal politikalarla desteklenmez. Kısacası, bu konudaki tutumları piyasanın ihtiyaçlarına göre şekillenmekte, hak temelli bir bakış açısı benimsenmemektedir. Burada, altı bir kez daha çizilmelidir ki sağ popülist rejimler, açıkça anti-feministtir. Yazıda, popülist feminizm tamlamasında kullanılan ve ilgili literatürün işaret ettiği feminizm, feminizmin araçsallaştırılmasına ilişkin eleştirileri içermektedir. Bu anlamda popülizm, Isaiah Berlin'in (Allock'tan akt. Taggart, 2004: 2) de belirttiği üzere, önüne gelen kelimeyi imleyen bir sıfat olarak kullanılmaktadır ve otoriter sağ popülizmin femonasyonalizm (Farris, 2017) tartışmalarında da görüldüğü gibi, kendi çıkarına uygun düşen noktalarda feminizme yaklaşabilmektedir.

Popülist feminizme birçok ülkeden örnek verilebilmekle birlikte, Türkiye bağlamında Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) özellikle ilk dönem politikaları bu eğilimle ilişkilendirilebilir. Zira, 2000'li yılların başlarında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) katılım hedefi ve kapitalist sistemle bütünleşme yönündeki siyasi ve ekonomik hedefleri sebebiyle toplumsal cinsiyet eşitliği, hem temel politika alanlarından biri olarak hem de liberalleşme eğilimlerinin kritik bir aşaması olarak konumlandırılmıştır. AB'ye uyum sürecinde atılması gereken zorunlu bir demokratikleşme adımı olarak değerlendirilen bu alan, kadın hareketinin baskıları ve zaman zaman devletle kurduğu iş birliklerinin de etkisiyle fakat esas olarak uyum sürecinin gereklilikleri doğrultusunda geliştirilen yasal ve kurumsal reformlarla şekillenmiştir (Kandiyoti, 2011). Bu erken dönem reformlarının² arka planında, kadın hareketinin ve çeşitli lobicilik faaliyetlerinin baskısı, AB'ye uyum politikalarının yönlendiriciliği ve Müslüman burjuvazinin kapitalist dünyaya eklemlenme isteği yer almaktadır. Bu çok yönlü baskıların da etkisiyle, henüz iktidara yeni gelmiş AK Parti, demokratiklik iddiasını sürdürmek zorunda kaldığı bu dönemde, *gönülsüz bir görünüşü kurtarma kaygısı* taşıyarak faaliyetlerini yürütmüştür (Özkazanç, 2020: 48).

² 2003-2004 yasama yılı için mecliste yürütülen Türk Ceza Kanunu reformu, bunun önemli örneklerinden biridir. 2001 yılında kurulan Kadın Bakış Açısından Türk Ceza Kanunu Reformu Çalışma Grubu'nun baskı ve önerilerinin de etkisiyle 26 Ekim 2004'te kabul edilen ve 2005'te yürürlüğe giren 5237 Sayılı Kanun ile toplumsal cinsiyet ayrımcılığına ilişkin önemli düzenlemeler yapılmıştır. Ancak süreçteki tartışmalar ve daha sonra iktidar vekillerince yeniden gündeme getirilen (zina gibi) konular, temel meselenin eşitlik olmadığını açıkça göstermiş ve partinin popülist uygulaması olarak belirmiştir. Yine iktidarın ilk dönemlerinde, kabul edilen (2003) İş Kanunu'nda, İş Kanunu'nun yürütülmesi için çıkarılan yönetmeliklerde; TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun kurulmasında, Belediyelere sığınak açma zorunluluğu getirilmesinde, İstanbul Sözleşmesi'nin imzalanmasında, ŞÖNİM'lerin kurulmasında vb. yaptığı çoğu yasal düzenlemede benzer popülist tavrı görmek mümkündür.

Ayrıca sağ popülizm için bilhassa önemli olan gündelik hayat pratikleriyle temasta olma, AK Parti hükümeti için de önem taşımıştır. Çoğu zaman bu pratiklerin merkezinde olan kadınların gündelik hayata ilişkin ve karşılanması gereken taleplerinin olması, yerel/mahalli teşkilatların bu taleplerin karşılanmasında rol üstlenmesi ve parti kadın kolları teşkilatının taleplere ulaşmada etkin ve “başarılı” bir performans sergilemesi, AK Parti hükümetini bu alana kaydırmıştır. Bu çerçevede partili kadınların AK Parti ile kurdukları ataerkil pazarlık (Kandiyoti, 1988) ilişkisinin, partinin popülist yönelimleriyle karşılıklı olarak beslenen bir dinamik taşıdığı söylenebilir. Bu bağlamda, popülist bir hareket, kendi genel popülist ajandasını ilerletmek için feminist talepleri veya kadınların ‘pazarlık’ kapasitesini kullanabilir. Örneğin, kadınların ekonomik güçlenmesi veya toplumsal statüsünün yükseltilmesi vaatleri, popülist liderin kendi tabanını genişletmek ve modernleşme imajı çizmek için araçsallaştırılabilir. Bu durumda feminizm, popülist projenin bir parçası haline gelir; partili kadınların ataerkil pazarlık stratejileri ise hem bu projeye eklenmenin hem de gündelik hayatta belirli kazanımlar elde etmenin aracı haline dönüşür.

AK Parti örneğinde, sosyoekonomik aksiyonların, popülist bir perspektifle ele alınışı ise sadece muhafazakâr kadını ikna etmemiş; farklı inanç, ideoloji ve düşüncedeki birçok kadını ortaklaştırmıştır. Parti yönetiminin ilk dönemlerinde gündemine aldığı, hasta yakınlarına yapılan ödemeler, engelli yardımları, şartlı nakil transferlerinin annenin banka hesabına geçmesi, ev hizmetinde çalışan kadınların sigorta kapsamına alınması, evde üretimin vergiden muaf tutulması, hamile kadınlara maddi yardımlarda bulunulması, analık yardımı, emzirme ödeneği, tüp bebek desteği, engelli çocuğu olan anneye erken emeklilik hakkı ve maddi yardımlar gibi birçok uygulama, bu anlamda farklı gruplardan kadınları ikna edebilmiştir (Tan, 2019: 121). Söz konusu politikalar, neoliberal düzene uygun şekilde, sosyal refah devleti ile ilişkilendirilmemiş ve sağ popülizmin vurgusuyla olası bir iktidar değişikliğinde hak kayıpları yaşanacağına ilişkin halk inandırılmıştır. Böylece sosyal yardım ve proje destekleriyle, sağ popülizm, bir yandan cinsiyetçi işbölümünün devamlılığını sağlayan ve bakım hizmetini hanede yeniden kadına yükleyen uygulamaları, birer kazanım olarak sunabilmiş bir yandan da kitle desteğini alabilmiştir.

Dönemin politikalarına ‘feminist’ demek, elbette mümkün değildir. Ancak partinin ilk dönem politikaları, göz önünde bulundurulduğunda kadın örgütlerinin de baskısıyla gerçekleştirmiş olduğu hamleler, yukarıda bahsedildiği gibi kadın haklarını araçsallaştıran popülist bir retoriğe sahiptir. İlerleyen dönemlerde ise yine antagonistik sınırların çizilmesinde ilgili popülist damar takip edilmiş ve küresel aşırı sağ gündeme paralel yaşanan hadiseler, Türkiye örneklemini için de geçerli olmuştur. Neoliberal piyasa ile işbirliğinde olan neomuhafazakar iktidar,

erken AK Parti dönemindeki cinsiyet rejiminden hızlıca uzaklaşırken, kadın haklarının araçsallaştırılması daha çok piyasa tarafından üstlenilmiş, yani pinkwashing'in aktörü değişmiştir.

Kısacası, AK Parti'nin küresel ekonomik sisteme entegre olma arzusu ve kendisini Millî Görüş geleneğinden ayırıştırma hedefi, ilk döneminde, kadın temsiline dair yeni açılımlar yaratmasına neden olmuştur. Parti, bu süreçte etrafına farklı geçmişlerden ve geleneklerden gelen kadın aktörleri toplamış, kadınlara yönelik hak söylemini ise eşitlik ilkesinden ziyade duygusal mobilizasyon ve temsili katılım üzerinden kurmuştur. Yine de muhafazakarlığın yegâne etkin söylem olduğu AK Parti pratiğinde, Yabancı'nın (2020: 2) da belirttiği üzere, *kadınların toplumsal rolleri ve kadın imgesi, dini söylem ve geleneklerin toplumsal rezonansının yüksek olduğu Türkiye'de ataerkil ögelerle de harmanlanarak popülizmin temelinde bulunan homojen millet anlayışına uygun hale getirilmiştir*. Özellikle başörtüsü meselesinde hak temelli bir söylem yerine mağduriyet anlatılarına yaslanarak meşruiyet üretmiş; 'kadın hakları' gibi muğlak ama mobilize edici kavramlar etrafında popülist bir retorik geliştirilmiştir. Bu söylem, bir yandan farklı ideolojik konumlanışlardan kadınları bir araya getirebilecek eşdeğerlik zinciri kurma işlevi görmüş; diğer yandan "halktan" olmayan "elit" kadınları antagonistik öteki olarak işaret etmiştir.

İktidara gelmeden önce bütün siyasal rakiplerini ahlaksız ve yozlaşmış seçkinlerin parçası olarak gören ve iktidara geldiğinde muhalefetin meşru olmadığını yani gerçek halk olmadığını iddia eden popülist rejimlerin (Müller, 2017: 36) bir örneği olarak AK Parti'nin de antagonizmasının bir ucunda gerçek halkı temsil eden Sünni Türk heteroseksüel Müslümanlar varken diğer ucunda meşruluğunu yitirmiş temelde laik olan elitler vardır. Bu makro antagonizmanın mikro ölçeğini kadınlar arasında işaretlenen "ötekiler"de görmek mümkündür. Sınırın bir tarafında gerçek halka dahil olan muhafazakâr "biz" e karşı, marjinal "onlar" vardır. Bu anlamda muhafazakâr kadın, geleneksel değerlere bağlı, teolojik ve siyasetle iç içe geçmiş, millî figüre yerleşmiştir. "Gerçek halk" içindeki kadının bu temsili, "kadınlığını koruyan bir imaj"la özdeşleşmiştir; bu imajın karşısındaysa özünden kopmuş, halkla bağını yitirmiş, erkekleşmiş, yozlaşmış, ahlaksızlaşmış kadın aktörler vardır. Bu aktörler dönemin şartlarına göre değişmekle birlikte (feminist, sosyalist, Kürt, lezbiyen, trans kadınlar gibi) günün sonunda her daim gerçek halkın karşısına konmaktadır. Öyle ki bir uçta Gezi protestolarında TOMA'nın karşısında duran kadınlar varken, diğer uçta 15 Temmuz Darbe Girişimi'nde tankların önünde duran kadın vardır. Bu çelişki ve çatışma, total ikilik arzusu içinde her zaman yer değiştiren üretici bir antagonizmayı barındırır (Tan, 2019: 123).

‘Kendinden olmayan’ kadınlara yönelik politik hamleler, bir yönüyle her zaman tamamen dışlayıcı olmamış; ancak bu kapsayıcılık, toplumsal cinsiyet eşitliğini önceleyen yapısal dönüşümlerden çok, pragmatik ve stratejik tercihlere dayalı olmuştur. Bu çerçevede AK Parti’nin kadın politikaları, popülist feminizmin temel özelliklerinden biri olan farklı kadın gruplarını ortak bir kimlik çevresinde toplama işlevini, neoliberal piyasa rasyonalitesiyle iç içe geçmiş biçimde yerine getirmiştir. Ancak zamanla partinin artan kutuplaştırıcı siyaset biçimi, bu popülist feminist rotadan da uzaklaşmasına neden olmuş; kadın hakları söylemi yerini daha muhafazakâr, dışlayıcı ve aile merkezli bir yaklaşıma bırakmıştır. Kadın hakları bağlamında son yıllarda yaşanan gerileme, özellikle 2025 yılının hükümet tarafından ‘Aile Yılı’ ilan edilmesiyle ivme kazanmış; kadınlar pronatalist politikaların hedefinde neredeyse sadece ‘annelik’ üstünden tanımlanmıştır. Bu anlamda da partinin ilk dönemindeki söylemler tamamen yitirilmiş ve kadın haklarına ilişkin retorik terk edilmiştir.

Bugün yerküre artık sağ popülist damarın en otoriter formlarını deneyimlemeye başlamıştır. Aşırı sağın etkinliği arttıkça toplumsal cinsiyet rejiminde, iktidarların yönetimlerinin ilk dönemlerinde gündemlerine aldıkları ve kadın haklarının araçsallaştırılması üstünden yürüttüğü süreç büyük bir başkalaşıma girmiştir. Kandiyoti’ye göre (2025), erkek egemenliğin ataerkil pazarlıklar aracılığıyla kendini yeniden üretmesi revizyona uğramış, ataerkil beklentileri günlük pratiklerde karşılaşmak zorlaştıkça “*erkeklik krize*” girmiştir. Bunun neticesinde de eril hak ve ayrıcalıkların dayatılması için hem baskılar hem de devlet müdahaleleri artmış ve “*eril restorasyon*” süreci başlamıştır. Eril restorasyon süreci ise en sarıh ifadesini, çalışmanın başında da bahsedilen toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerde bulmuştur. Türkiye ve dünyanın birçok yerinde yaşanan bu sağ popülist yükselişin benzer yolculuğu ve eşitlik temelli söylemlerin terk edilmesine ilişkin karşı mücadele hattı, işte tam da bu noktada açığa çıkmıştır/çıkmaktadır: feminist popülizm. Feminist popülizm hem teorik bir açılım hem bir eylemlilik olarak feminist harekete stratejik bir yol açma potansiyeline sahiptir. Çünkü feminist popülizm, kadın hareketinin neoliberal politikaların otoriterlikle örülmüş siyasi hattına yönelik, kahraman bakkalın süpermarkete karşı yani inşa edilecek feminist bir halk failinin elitlere karşı verdiği yeni mücadelenin ve yeni kolektivitinin adı olabilir.

3. FEMİNİST POPÜLİZM: HALKIN FEMİNİST YENİDEN İNŞASI

Ernesto Laclau (2013) ve Chantal Mouffe’un (2019) belirttiği üzere popülist bir ontoloji hem sağ hem de sol varyantlara uyarlanabilir. Kullanılan araç, strateji ve eylemlere göre başına sağ ya da sol sıfatı alan popülizm, Paula Biglieri ve Luciana Cadahia (2021) tarafından siyasi bir pratik ve demokrasiyi çoğunluk için

radikalleştirme girişimi olarak tasvir edilerek sola özgü bir varyant olarak anlaşılır. Kışkırtıcı bir şekilde sağcı bir popülizmin esasında hiç var olmadığını söyleyen yazarlar, popülizmin tepkisel yönetim paradigmalarıyla özdeşleştirilmesine karşı çıkarlar. Çeşitli örneklerle bir popülizm yaklaşımı ortaya koyan isimler, popülizmi dünyada görüldüğü gibi (ontik benzerlikler) değil, ‘olduğu gibi’ (özgürleştirici bir ontoloji) görürler (Nascimento, 2022). Biglieri ve Cadahia’nın (2021) söz konusu iddiası oldukça tartışmalıdır ve popülist literatür perspektifinden sorgulanmalıdır. Fakat onlar için son derece önemli olan bir diğer husus ve temel iddia, feminizmi popülizmle birlikte teorileştirmeye ilişkindir ve bu çalışmanın temel tartışma noktalarından birini de bu husus teşkil etmektedir.

“*Seven Essays on Populism*” başlıklı derlemede Biglieri ve Cadahia (2021), feminist popülizmi hem teorik hem siyasal düzlemde yeniden düşünmeyi amaçlayan bir müdahale olarak konumlandırır. Biglieri ve Cadahia’nın ortak kaleme aldığı metin, Ernesto Laclau’nun popülizm teorisini merkez alarak, feminist özneleşme biçimlerini popülist siyasal mantıkla ilişkilendirir. Laclau’ya göre popülizm, halk ile egemenler arasında kurulan antagonistik karşıtlık aracılığıyla halkı bir “biz” formunda performatif olarak inşa eden bir siyasal mantıktır. Bu perspektiften hareketle yazarlar, feminist popülizmin yalnızca kadınların ya da marjinal grupların temsiline indirgenemeyecek, çok daha kurucu ve dönüştürücü bir potansiyel taşıdığını öne sürerler. Feminist popülizm, bu yaklaşıma göre, kimliksel sabitliklere değil, yapısal eşitsizliklerin ve ataerkil tahakkümün farklı şekillerde kesiştiği ortak kırılganlık deneyimlerine dayanır. Bu ortak kırılganlık, kadınları ve cinsiyetlendirilmiş öznelere yalnızca mağduriyet üzerinden değil, siyasal eylemlilik ve kolektif özneleşme potansiyeli üzerinden bir araya getirir. ‘Kadınlar’ kategorisinin içkin çeşitliliği ve tarihsel inşası göz önünde bulundurularak, feminist popülizmin sabit kimlikleri aşan ve halk kategorisini yeniden kuran bir siyaset olarak düşünülmesi gerektiği vurgulanır. Yazarlar, feminist popülizmin iki yönlü bir mücadele alanı olduğunu belirtirler. Bir yandan kurumsal feminizmin ve neoliberal temsiliyet biçimlerinin sınırlarını aşmayı hedeflerken; diğer yandan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini, cinsiyetlendirilmiş emeği ve bakım krizlerini halkın taleplerine içkin görürler. Feminist popülizm bu anlamda hem duygulanımsal hem de yapısal bir siyaset biçimi olarak tanımlanır ve siyasal özneleşmenin kolektif ve yatay biçimi olarak kodlanır. Bu duygulanımsal boyut, yalnızca taleplerin içeriğiyle değil, halkın nasıl hissettiği, dünyayı nasıl deneyimlediği ve bu deneyimi nasıl siyasal olarak ifade ettiğiyle de ilgilidir. Sonuç olarak, yazarlar, feminist popülizmi yalnızca toplumsal cinsiyet eşitliği arayışı bağlamında değil, halkın kim olduğuna ve nasıl kurulduğuna dair daha geniş bir siyasal tartışma bağlamında ele alır. Feminist popülizm, halkı patriyarkal ve neoliberal tahakküm biçimlerine karşı yeniden kuran, çokluk,

kırılganlık ve müştereklik üzerine inşa edilmiş bir siyaset önerisidir. Bu bağlamda, feminist popülizm, klasik popülist retorik'in ötesine geçerek, 'halk' kavramının feminist bir yeniden yorumunu ve siyasalın feminist yeniden kuruluşunu mümkün hale getirmektedir (Biglieri ve Cadahia, 2021). Başka bir deyişle, feminist popülizm, feminist taleplerin ikinci derece sorun olarak görülmesi eğilimine Post-Marksist bir yerden örülen eleştiri hattının popülist teoriyle buluşturulmasıdır.

Üçlü Hareket

Neoliberal tahakküme cinsiyetlendirilmiş emek ve bakım krizi üstünden bakmak, feminist popülizme açılım sağlayan ilk duraklardan birisidir. Nancy Fraser, bu açılımı, özellikle Karl Polanyi'nin 1944 yılında yayımlanan "*The Great Transformation*" (Büyük Dönüşüm, 2013) isimli kriz analizine feminist bir okuma yaparak gerçekleştirir. Fraser, günümüz neoliberal kapitalizminin çok boyutlu krizinin (ekonomik, ekolojik, toplumsal, siyasal ve eleştirel kuramın kendisi) büyük ölçekli toplumsal kuramları yeniden gündeme getirdiğini savunur. Sosyal teorinin uzun bir süre yalnızca uzmanlaşmış alanlara yönelmesinin, kapitalist toplum eleştirisini göz ardı ettiğinin altını çizer. Ancak Fraser için günümüzdeki kriz, bu eğilimi geçersiz kılmakta; eleştirel teorinin kapitalist toplumun doğasını ve krizin kökenlerini yeniden düşünülmesini zorunlu kılmaktadır (Fraser, 2011). Fraser, Polanyi'nin *Büyük Dönüşüm*'üne de bu noktada bakar. 19. yüzyıl uygarlığının çöküşünün kaçınılmaz olduğunu iddia eden Karl Polanyi'ye göre, *Büyük Dönüşüm*, kendi kurallarına göre işleyen piyasanın toplumla uyuşmamasının yani ekonomik liberalizmle ona karşı gelişen sosyalizm ve faşizmin hikayesidir. *Çifte hareket* olarak tanımladığı ise böylesi bir dönemi açıklamak için kullanılan bir olgudur.

Yüzyıl boyunca modern toplum, sanılanın aksine, çift yönlü bir şekilde yönetilmiştir: Bir yandan piyasa alabildiğine genişlemiş ama bu genişleme de bazı biçimlerde kendini kısıtlayan karşı bir hareket ile karşılanmıştır ki bu karşı hareket, toplumun kendini koruması için elzemken son kertede piyasa sisteminin kendisi ile çelişmiştir (Buğra, 2013: 21-22; Polanyi, 2013). Karl Polanyi'nin bu modeli, tarihsel olarak serbest piyasaya karşı refah devleti gibi koruyucu düzenlemeleri açıklamada kullanılmıştır. Fraser, Polanyi'nin çerçevesini önemli bulmakla birlikte, onun toplum kavramını fazlasıyla romantize ettiğini ve toplumsal korumanın baskıcı ve dışlayıcı boyutlarını göz ardı ettiğini ileri sürer. Ayrıca ona göre, Polanyi, özgürleşme mücadelelerini (kadın hareketi, köleliğin kaldırılması, sömürgecilğe karşı mücadeleler) kuramsal olarak hesaba katmamıştır. Oysa bu hareketler hem piyasalaşmaya hem de toplumsal korumanın baskıcı biçimlerine karşı çıkarak özgürleşme yönünde üçüncü bir hat açmıştır. Fraser bu nedenle, Polanyi'nin "çifte hareket" modelini, piyasa – koruma – özgürleşme üçlüsünü

içerecek şekilde “üçlü hareket” (triple movement) biçiminde yeniden kurar. Üçüncü hareket olan özgürleşme hem ekonomideki hem de toplumdaki tahakküm biçimlerine karşı çıkar. Yani ne yalnızca piyasa karşıtı ne de yalnızca korumacı bir hattır; baskının kökenine bağlı olarak her ikisine karşı pozisyon da alabilir. Bu anlamda, *özgürleşmeyi piyasalaşma ve sosyal korumacılıkla çarpışan bir şey olarak temalaştıran üçlü hareket, bugün feminizmin faaliyet gösterdiği politik alanı açıklığa kavuşturmaktadır*. Böylece üçlü hareket, bir yandan piyasalaşmanın ayırıcı özelliklerine karşı mücadele verirken diğer yandan da sosyal korumacılık mekanizmalarının çelişkilerini açığa çıkarmaktadır. Liberal feministlerin iddialarındaki sosyal korumacılığın piyasalaşmayı teşvik eden dilemmasını işaret ederek feministlerin piyasalaşmayla olan tehlikeli yaklaşmasını boşa düşürme derdinde olan Fraser, sosyal korumacılıkla yeni ve ilkeli bir ittifak kurulması gerekliliğini üçlü harekete bu şekilde bağlamakta ve kayıp üçüncüyü “özgürleşme” olarak tanımlayarak hiyerarşik korumacılıktan özgürleşmeyi savunmaktadır (Fraser, 2025: 35, 338-359; Fraser, 2011).

Fraser’ın perspektifinden, 20. ve 21. yüzyılda görülen otoriter, milliyetçi ve toplumsal olarak dışlayıcı hareketler, Polanyi’nin çerçevesine bir “üçüncü hareket” olarak eklenmektedir. 2008 küresel ekonomik krizinden sonra sosyal eşitsizlikler artarken, liberal demokratik düzenin alternatifi olarak hem sol (Syriza, Podemos gibi) hem de sağ (Trump, Brexit, Le Pen gibi) hareketler yükselişe geçmiştir. Ancak sağ popülist hareketlerin günümüzdeki örnekleri ekonomik adalet değil; kimlik, kültür ve otorite üzerinden alternatif üretirler. Bu anlamda, neoliberalizme karşı gelişen toplumsal hareketler, yalnızca “ilerici” ya da “koruyucu” değil aynı zamanda “otoriter” karşı hareketler olarak da sınıflandırılabilir. Neoliberalizmin krizinde anlaşılması gereken üç cephenin yani piyasa genişlemesini savunanlar (neoliberaler), toplumsal korumayı savunanlar (bazı sosyal demokratlar, çevreciler, yerel hareketler) ve özgürleşmeyi savunanlar (feministler, hak hareketleri, küresel adalet hareketleri) arasındaki gerilimler krizin gidişatını belirlerken Fraser için dikkat edilmesi gereken husus, bu makale kapsamında popülist feminizm olarak adlandırılan, özgürleşme hareketlerinin bir kısmının zamanla neoliberal piyasa güçleriyle tehlikeli bir yaklaşma kurmasıdır. Örneğin, bireysel özgürlük, esneklik ve kimlik talepleri; piyasaların deregülasyonuna ve kamu politikalarının zayıflamasına istemeden hizmet edebilir ya da çeşitli hususlarda bir araya gelebilir. Fraser, süreçten çıkış için, özgürleşme talebinin toplumsal koruma ile yeniden ittifak kurması gerektiğini savunur (Fraser, 2011). İşte bu üçlü hareketin analizinden yola çıkılarak çözüm önerisi ile sonuçlanan ittifaklar söylemi, başka bir değişle tahakküme karşı artiküle edilecek olan ‘halkın’ feminist perspektiften beslenerek oluşturulan kuramının adı feminist popülizmdir.

Popülizmi, siyasi bir pratik ve demokrasiyi çoğunluk için radikalleştirme girişimi olarak gören Paula Biglieri ve Luciana Cahadia'nın (2021) da kitaplarında açıkça işaret ettiği ve popülist feminizmden ayırdığı, feminist popülizmi en net şekilde açımlayan isimler ise Nancy Fraser, Cinzia Arruzza ve Tithi Bhattacharya'dır. Bu isimler tarafından “%99 için Feminizm” olarak ifade edilen feminizm, feminist popülizmin manifestosu olarak görülebilir.

%99 için Feminizm

Arruzza, Bhattacharya ve Fraser'ın (2019) çağın çoklu krizlerine karşı feminizmin vermesi gereken yanıt olarak sunduğu %99 için feminizm, popülist feminizme karşı antikapitalist ve enternasyonalist bir feminist alternatif olarak belirir. Bu düşünce sistematüğını Ortodoks Marksistlerden ayıran en önemli nokta, farklılık ve tanınma taleplerinin -ki bu talepler sadece feminizmden değil, aynı zamanda ırkçılık karşıtı, göçmen karşıtı, heteronormatif karşıtı ve LGBTİ+/kuir hareketlerden de gelir- kapitalizmin yeni ruhuyla ilişkilenererek mahkûm edilmesini ya da tali ve ikincil görülmesini reddetmeleri ve bunun yerine bu taleplerin eşitlikçi bir programa entegre edilmesini savunmalarıdır. Fraser, bu bağlamda, yeniden bölüşüm ve tanınma taleplerini iki ayrı eksenle kavramsallaştırır: İlki, ekonomik temelli sınıf mücadelelerini; ikincisi ise kültürel temelli kimlik mücadelelerini (kadın, LGBTİ+, azınlık, siyah, göçmen vb.) ifade eder. Temel argümanı, bu iki eksenin birinin eksik kalması durumunda adaletin bütünlüklü bir şekilde tanımlanamayacağıdır. Çünkü ekonomik sömürü ile kimlik ve statüye dayalı (ırkçı, patriyarkal, heteronormatif) baskı biçimleri, birçok açıdan kesişen fakat birbirine indirgenemeyen farklı iktidar ve güç ilişkilerini tanımlamaktadır (Yaka, 2023). Fraser'a göre (2017) günümüzde yaşanan hegemonya krizi, 1980'lerdeki neoliberal programlara 1990'larda tanınma siyaseti ve kültürel taleplerin eklenmesiyle şekillenen “ilerici neoliberalizm”in çözülmesiyle ortaya çıkmıştır. Yeni sosyal hareketlerin liberal unsurları ile finans kapitalin çıkarları arasında kurulan bu hegemonik blok, 2007-2008 finansal krizinden sonra yeniden bir krize girmiş; oluşan hegemonya boşluğu ise Trump gibi örneklerde görülen gerici popülist hareketlerle doldurulmuştur. Oysa Fraser için popülizmin taşıdığı esas potansiyel, dışlanma ve ayrımcılık biçimlerini siyasetin merkezine alırken, sağ popülizme yönelmiş işçi sınıfı ya da sınıf altı kesimleri de kapsayabilecek eşitlikçi bir program etrafında yeni bir toplumsal ittifak kurabilmesidir.

21. yüzyılın çok katmanlı krizlerine -artan ekonomik eşitsizlik, ekolojik çöküş, militarizm, kitlesel göç ve yükselen otoriterlik biçimleri- etkili bir yanıt verebilecek temel kapsayıcılığı antikapitalist bir feminist siyasette gören Fraser, Bhattacharya ve Arruzza'nın “%99 için feminizm” (2019) adını verdikleri yaklaşım, yukarıda bahsedildiği haliyle feminist popülist bir perspektife yaslanır.

Bu yaklaşım, neoliberalizmin yol açtığı mülksüzleştirme, toplumsal yeniden üretim krizleri ve siyasal gerilemelere karşı, yalnızca belirli ayrıcalıklı kadın gruplarının değil, ezilen çoğunluğun çıkarlarını merkeze alarak hem kapsayıcı hem de sınıf ile kimliği birleştiren ve bunu evrensel bir 'halk' bileşeninde eriten bir popülist anlayış geliştirir. Başka bir deyişle, %99 için feminizm, yalnızca ücretli emeğin değil, bakım emeğinin sömürsüne; yalnızca cinsiyetçiliğe değil, onun sınıf, ırk, etnisite, cinsel yönelim ve engellilik gibi kesişimsel eşitsizliklerle nasıl iç içe geçtiğine odaklanır. Bu bağlamda, göçmen kadınların, işçi kadınların, queer ve trans bireylerin, engelli kadınların ve sistemin "orta sınıf" kimliği altında görünmezleştirdiği emekçilerin taleplerini görünür kılar. Ancak bu feminizm yalnızca 'kadın sorunları'yla sınırlı değildir; %99 için feminizmin mücadele hattı, sömürülen ve baskı altına alınan tüm toplumsal kesimleri kapsar. Tam da bu nedenle, bu perspektif kendisini ayrıcalıklı azınlığın değil (elit), ezilen çoğunluğun (halk) feminizmi olarak tanımlar: %99 için bir feminizm. Farklı ülkelerdeki kadın grevlerinden temel alınarak hazırlanan manifestoda ise "%99 için Feminizm" şu şekilde anlatılmaktadır:

%99 için feminizm, derinlikli ve geniş çaplı bir toplumsal dönüşüm gerçekleştirmeyi amaçlıyor. Bu hareketin neden hizipçi olmadığıнын nedeni özetle budur. Bizler, hiziplere ayrılmaktan daha ziyade çevresel adalet, ücretsiz nitelikli eğitim, doğru dürüst kamusal hizmetler, düşük ücretli barınma, işçi hakları, ücretsiz evrensel sağlık hizmetleri veya ırkçılığın ya da savaşın olmadığı bir dünya için çabalayan her hareketi %99 için savaşıma davet ediyoruz. Bizi tahakküm altına alan toplumsal ilişkileri ve kurumları yerle bir edebilecek gücü ve görüşü kazanmanın yegane yolu bu türden hareketlerle ittifak kurmaktır. %99 için feminizm, sınıf mücadelesini ve kurumsallaşmış ırkçılığa karşı savaşımayı benimsiyor. Enternasyonalizme sadık bir feminizm, emperyalizme ve savaşa kesinlikle karşı durur (Arruzza vd., 2019: 29-30).

Manifestoda, liberal feminizm ile %99 için feminizm arasında yapılan ayrım net bir şekilde verilmiştir. Yazarlar, liberalizm ile feminizmi birbirine bağlamaya çalışan popülist anlayışı açıkça reddeder. Bu bağlamda, popülizm literatürü ile feminist literatürü birbirine bağlayarak ifade etmek gerekirse %99 için feminizm ile hedeflenen, feminist bir popülizm anlayışı iken karşı mücadele verilecek olan yaklaşım popülist feminizmdir. Yani manifestonun (2019) tasvir ettiği haliyle %99 için feminizm/feminist popülizm,

- Baskıyı tamamen dışsallaştıran,
- Profesyonel-yönetici kadınların çocuklarına bakan ve ev işleriyle uğraşan düşük ücretli göçmen kadınlara yaslanarak (lean on) işlerinde yükselmesine (lean in) olanak sağlayan,

- Sınıf ve ırka gözleri kapalı olan,
- Feminist mücadeleyi seçkincilik ve bireyciliğe indirgeyen,
- Liberalizmle kurduğu ortaklık vasıtasıyla kişisel gelişime aşk duyan,
- Feminizmi kadınları bireysel olarak tek tek öne çıkarmayla ve sosyal medya ünlülüğü ile karıştıran ve bunu teşvik eden,
- Feminizmi, sadece hakkında en çok konuşulan hashtage ve reklam yapma aracına dönüştüren,
- Liberalizme bağ kurarak özgürleşme nidalarıyla gerici politikaları örtbas eden ve küresel sermayeyi destekleyerek kendisini ilerici sunan,

feminizmi yani popülist feminizmi reddeder.

Popülist özelliklerinden birisi olarak %99'a karşı bir %1'lik tasvirinde bulunan feminist popülizm, Post-Marksist bir halk inşasına işaret etmektedir. Zira popülizmin, bir sınıf etrafında toplumsal blok inşa etmek yerine sınıflar arası bir koalisyonu işaret etmesi ve kapsayıcılık etrafında bir liderin popüler talepleri ortak bir düşmana (%1) karşı bir araya toplaması ve bu şekilde var olan iktidar bloğuna karşı halk inşa etme süreci olması, Borriello ve Jager'in (2025: 39-40) terimleriyle söylenirse *popülizme kıvam verilebilmesi*, feminist hareketin kesişimsellik teorisiyle son derece örtüşmektedir. Kadınlar arasındaki farklılıkları yok saymadan, ortak değerler etrafında ilerleyen ve içerici bir feminizm anlayışından yola çıkan kesişimsellik, cinsiyet dışındaki baskılanma, sömürülme biçimlerine karşı daha kapsayıcı bir eklemlenme sonucunda varılacak, çoklu kimliklerin dışlanma ve tabi kılınması anlamında bir birliktelik olarak (Davis, 2008), popülizmle açıkça örtüşmektedir. Ki bu, belki de Kathy Davis'in (2008) işaret ettiği anlamda, kesişimselliğin muğlak kalan (içerme-dışlama) yanlarından kaynaklanmaktadır.

Halkın gerçekte kim olduğu ya da gerçek halkın kim olduğu sorusu etrafında şekillenen popülizm, *kurucu bir dışlama* (Laclau ve Mouffe, 2012) üstünden yapılanmıştır. Halkın, bir içerme ve dışlama pratiği olarak bedenselleşmesi, Judith Butler'a (2018: 150-152) göre, aynı zamanda bir milliyetçilik ve ütopyacılık riski barındırmaktadır ve bu, halkı bir noktada demografik bir kontrolörlüğe çevirecektir. Yine de halkın kim olduğunu sorgulayarak kimin halktan sayılacağını belirleyen teknolojilerden ayırmak önemlidir. Çünkü halk, asla koro halinde konuşan kolektif mevcudiyet değildir; kimlerden oluşursa oluşsun halk, kendi içinde bölünmüş, farklı şekillerde, sıralı olarak, derece derece arz-ı endam eden ya da etmeyen, bazen bir araya gelen bazen dağılan ve nihayetinde birlik olmayan bir yapıdır. İşte bugün, Butler'ın bir arz-ı endam etme biçimi olarak gördüğü ve bedenselleşmiş performansın parçası olarak nitelendirdiği halkın, en önemli pratiklerinden, bileşenlerinden birisi olan feminist hareketin kurucu bir dışlama ile evrensellik yaratma çabası, çalışma boyunca anlatılan feminist popülizmin nihai özelliğidir. Neoliberalizm ile kurulan yakınlıkta köprülerin yakılmasını,

kapitalizmin sol tahayyülü tutsak almasını, solu sinisizme ya da eylemsizliğe itmesini, bir anlamda da siyasal iktisada yönlendirilen feminist eleştiriyi içeren feminist popülizm, kolektif eylem siyaseti üretmek için çabalar ki Gibson ve Graham'ın (2010: 13, 21) belirttiği üzere, burada kolektif olan, benzer öznelerin bir araya gelmesi; eylem olan ise düşünceden ayrılan ve kaynağı belli olmayan bir etkinlik değildir. Amaç, bağlantılar kurmak ve gelişme olanaklarını açık bırakmak; geniş ve üleştirilmiş bir kolektif eylem fikri üretmeye çalışmaktır.

Söz konusu kolektif eylemde antikapitalist ittifaklar kurmayı içeren feminist popülizmin ittifak duvarını aşamayan %1'lik kesim, tarihsel açıdan yaklaşılsa, işaret edilen %99'un ötekisi olan yani toplumun ya da çoğunluğun çıkarlarına kayıtsız kalanlardır. Ki, bugün bu %1'lik kesim artık çok daha tehlikelidir. Kısa vadede kar etmek dışında hiçbir derdi olmayan bu grup, yalnızca krizin derinliğini anlamaktan azade değildir, aynı zamanda bizzat kapitalist sistemin uzun vadeli refahını da tehlikeye atmaktadır: çünkü gelecekteki kârların da zemini olan ekolojik önkoşulları garanti altına almak yerine petrol uğruna doğayı sömürmektedir. %99 öteki direniş ve isyan hareketleriyle birlikte hareket ederken %1, insanların teşekkülüyle karın teşekkülünü birbirinden ayırarak, ilkinin kadınların görevi haline getirmekte, diğerinde de kadınları ikincil konuma koymaktadır (Arruzza vd., 2019: 35).

Rosanvallon'a (2023: 166) göre, toplumun en zengin %1'lik kesimi, kendi içinde son derece heterojen bir yapı gösterir; hatta bu grup, %99'dan daha fazla çeşitlilik barındırmaktadır. En zengin %0,9 ile %0,1 aynı dünyada yaşamazken, %0,01'lik kesimin dünyası bambaşka bir gerçekliğe işaret eder. Örneğin Fransa'da 2015 yılında %0,9'luk dilime girebilmek için yılda net 106.210 avro gelir gerekirken, bu rakam %0,09 için 259.920 avroya, yalnızca 6.300 kişiden oluşan %0,01 içinse 699.230 avroya ulaşmaktadır. Özellikle bu en tepedeki grupta, gelir ve servet düzeyleri arasında daha da belirgin farklar göze çarpar. Ancak bu büyük çeşitliliğe rağmen, %1'lik kesimin birleştirici bir başka yönü vardır: Zenginlik edinme tarzları toplum tarafından benzer biçimde algılanır. Örneğin, servetini miras yoluyla edinenler ya da rant gelirine sahip olanlar tepki çekmezken, daha yüksek gelirlere sahip olsalar dahi büyük sporcular ya da istisnai yenilikçiler toplumun gözünde olumsuz bir imaj çizebilir. Bu durum, %99'un %1'e yönelik bakışını yalnızca sınıfsal çelişkilerle açıklamamanın yetersiz olduğunu gösterir. Hatta zaman zaman bu iki kesim arasında belli ortak değerler varmış gibi bir toplumsal algı oluşur. Bazı işçi sınıfı mahallelerinde belli zengin gruplarına duyulan hayranlık, bu algının bir göstergesidir. Nitekim bir milletvekilinin 5.000 avroluk maaşı tepkiyle karşılanabilirken, gelir düzeyi bunun yüzlerce katı olan bir sanatçı ya da futbolcu kamuoyunda çok daha az düşmanlık uyandırmaktadır.

%99 için feminizm, yukarıdaki örnekte de verildiği gibi %1'i bu şekilde işaret ederek, halk ile elitler arasına antagonistik sınır çekme derdindedir. Böylelikle “kimlik siyaseti” ile “sınıf siyaseti” arasındaki bilindik ve yeniden yeniden üretilen karşıtlığın üstesinden gelmek hedeflenmektedir. %99 için feminizm, kapitalizmin inşa ettiği sınırlı toplamlı çerçeveyi reddederek, mevcut ve gelecekteki hareketi geniş kapsamlı küresel bir ayaklanmada buluşturmayı arzulamaktadır (Arruzza vd., 2019). Özetle, kimliğe dayalı bir siyaset tarzı olmaksızın, radikal, sorgulayıcı ve değişimi zorlayıcı bir yol olarak beliren feminist popülizmde, kadınlar, öteki antikapitalist ve sistem karşıtı hareketlerle birleşmenin zorunluluğunu, bu nedenle hareketin %99 için feminizm olması gerektiği iddiasını öne sürer. Onlar için feminizmin başarıya ulaşmasının yöntemi, hareketin ırkçılık karşıtı, çevreci, emek ile göçmen hakları alanında çalışan aktivistlerle birlikte yol almaktan, eklemlenmekten, dahası geride kalan %1'in 'feminizmine' kayıtsız kalmaktan, başka bir deyişle %1'in feminizmini antagonize eden halkı inşa etmekten geçer. Böylelikle yeni feminist hareket, kimlik siyaseti ile sınıf siyaseti arasındaki gerilimi aşarak ancak tikel talepleri de yadsımadan evrensel bir iddiada bulunabilecektir.

Feminist Halk İnşası ve Küresel Feminist Eylemler

Çalışma kapsamında, feminist popülizmi açıklamak için başvurulacak son kaynak küresel feminist eylemlerdir. Yukarıdaki alt başlıklarda açıklanan feminist popülizmin pratikte işlerlik kazanmasının örnekleri olarak değerlendirilebilecek bu eylemler, ulus aşırı yapıları ile daha büyük bir feminist tahayyülün de ilk aşamalarıdır. Sağ popülizme ve otoriterliğe feminist karşı-hegemonik güç olarak ortaya çıkan kadın eylemleri, kadınların öncülüğünde ataerkiye, baskılara, yasaklara direnişle inşa edilen yeni bir halk tanımlaması yapmaktadır. Polonya'da, İtalya'da, İspanya'da, Arjantin'de, ABD'de ve daha birçok coğrafyada artarak ve küresel dayanışmalara imkân tanıyarak büyüyen bu eylemler, küresel otoriterleşme dalgasına karşı verilen en güçlü toplumsal hareketlerdendir. Bu bağlamda, Graff ve Korolczuk (2022), sağ popülizme karşı çıkan kadınları, yeni bir feminist örgütlenme dalgası olarak görürken; analiz ettikleri *Siyah Protestoları (Black Protests)*, Polonya sınırlarını aşan bir seferberlik diye nitelendirir ve bu protestoların politik mantığına popülizmi yerleştirirler. Çünkü onlara göre kadınların kendilerini “sıradan halk” olarak tanımladığı bu büyük protestolar, toplumsal cinsiyet karşıtı “elit” aktörlere (devlet, kilise) karşı verilen ve sağ popülizmi tersine çevirmeyi amaçlayan hareketlerdir. Ayrıca bu eylemlerin farklı sosyal grupların taleplerini, tam da Laclau'nun teorik açıklamasında olduğu gibi, “otoriterliğe” direnme boş göstereni etrafında eklemlenmesi, feminist popülizmi işaret etmektedir. Ancak bu noktada, Graff ve Korolczuk'un (2022: 142), Arruzza vd.'nin %99 için Feminizm tartışmasındaki anti-kapitalist noktaya katılmadıklarını, belirtmek gerekir. Onlara göre, İtalya'daki

Non Uno di Meno hareketi ya da Arjantin'deki *Ni Una Menos* hareketi daha sol eğilime sahip olmasına rağmen, birçok yerde kadınlar halktan taraftarlar ancak hiçbir zaman açıktan anti-kapitalist argüman geliştirmemiştir. Benzer bir değerlendirmede bulunan Jenny Gunnarsson Payne (2020) de Siyah Protestoları sağ popülizme ve otoriterliğe karşı feminist bir karşı-hegemonik güç olarak analiz eder ve eylemleri, yalnızca bir direniş değil aynı zamanda feminist bir halk inşasının örneği olarak görür. Ona göre, daha önce politik hareketlerle özdeşleşmemiş grupları siyasallaştıran eylemler, öncelikle tekil bir konudan kolektif mücadeleye (eklemlenme) evrilmiş; akabinde de ulus ötesi feminist bir mücadele için kadın grev ve dayanışmalarını tetiklemiştir.

Arjantin'deki *Ni Una Menos* eylemlerini analiz eden Paula Biglieri de 2015'te genç bir kadının erkek arkadaşı tarafından öldürülmesinin ardından başlayan eylemleri popülist bir perspektiften ele almaktadır. Biglieri'ye göre (2020: 65), başlangıçta farklı grupların farklı talepleri (floating signifier-yüzer gezer gösteren) varken hareket, "biz, halk = patriyarkaya karşı" olanlar ve "onlar = toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yeniden üretenler" antagonistik sınırları çerçevesinde Laclaucu anlamda bir eşdeğerlilik zinciri (kürtajın yasalaşması, laiklik insan hakları, sosyal adalet vb. içeren) etrafında birleşmiştir. Bu anlamda, Biglieri örneğinde feminist popülizm, feminist talepleri daha büyük bir mücadele alanına taşıyabilmiş ve patriyarkaya karşı kurulan antagonistik sınır, feminist halk öznesini mümkün kılabilmıştır. Birçok yüzer gezer göstereni, zamanla feminist bir boş gösterene sabitleyen hareket, böylece feminist popülizmin etki kapasitesi için iyi bir örnek olmuştur.³

Elit ve eril bir ötekine karşı mücadele veren feminist popülizmin, nihai hedefi ve gelecek tahayyülü ise daha geniş çaplı, küresel bir direnişi ifade eden feminist enternasyonalizmdir. Bu bağlamda, yukarıdaki çeşitli küresel feminist eylemler de feminist popülizm de kendisine Verónica Gago'nun (2020) çizdiği feminist enternasyonalizm tahayyülü içinde yer bulabilir. Zira Gago, klasik uluslararası dayanışma anlayışlarından farklı olarak, merkezsiz, hiyerarşisiz ve çok ölçekli bir siyasal örgütlenme modeli önerir. Bu model, feminist popülizmle birçok noktada kesişir: çünkü her ikisi de halkı tekil, homojen bir özne olarak değil, çoğul, dağınık ama birbirine temas eden mücadeleler olarak değerlendirir. Gago'nun sunduğu enternasyonalizm, ulus-devlet sınırlarını aşan, farklı yerelliklere uzanan, mücadelelerin özgünlüğünü koruyarak onları bir araya toplayan bir çeşit, 'aşağıdan halkı yaratma' siyaseti önerir. Bu, klasik solun soyut

³ Feminist siyaset ile popülist siyaset arasında olumlu bir ilişkisellik gören yaklaşımların aksine popülizmi feminist siyaset için uygun bulmayan ve feminist siyasete tehdit olarak niteleyen görüşler de mevcuttur. Bu eleştiriler, yukarıda tartışılan ve bu makalede de eleştirilen popülist feminizmden farklıdır. İlgili eleştiriler için bkz: Emejulu, 2011; Emejulu, 2017; Maiguashca 2019.

halk tahayyülünden veya yukarıdan inşa edilen bir kolektif irade fikrinden farklıdır. Feminist popülizmin temel özelliklerinden biri olan duygulanımsal birliktelik ve teşrik-i mesai, Gago'nun "Her yerdeyiz!" çağrısıyla birleşir. Bu çağrı, salt politik bir iddia değil, aynı zamanda feminist hareketin her yerde ve herkes için olabilen yapısına ilişkin bir düşü yani feminist varoluşun sezişini üretir ve belirginleştirir.

Bu duygulanımsal güç, neoliberalizmin soyutlaştırıcı, bireyselleştirici ve çatışmaları yöneten politik mantığına karşı, farklı ezilme biçimlerinin somut deneyimleri üzerinden kurulan kolektif bir siyasal imgeleme karşılık verir. Bu bağlamda, Gago'nun feminist enternasyonalizmi, neoliberalizmin 'çatışmaları yönetme/bastırma' ya da silikleştirme yeteneğine yani popülist feminizme yönelik bir karşı-hat kurar, denilebilir. Bu karşı-hat, neoliberal aklın yurttaşlığı değersizleştiren yönünü açığa çıkarırken, Fraser'ın sınıf, cinsiyet ve ırk temelli sömürü biçimlerini bir arada düşünme çağrısıyla da örtüşür. Gago (2020), bu teorik çerçeveleri Latin Amerika'daki somut kadın hareketlerinden seçtiği mücadele biçimleriyle buluşturur. Bu da feminist popülizmin bir başka yönüne yani yerel mücadelelerin politik özneleşme potansiyeline işaret eder. Feminist enternasyonalizm, feminist popülizmin eleştirel gücünü şuradan devralır: halkı, sadece ulusal bir 'biz' olarak tanımlamayı reddeder; bunun yerine, yerel, sınıfsal, etnik ve toplumsal cinsiyet temelli mücadeleleri birbirine eklemleyerek çoğulcu ve feminist bir halk tahayyülü kurar. Bu haliyle de Gago'nun bu yaklaşımı, feminist hareketi bir 'temsil' meselesinden çok, müdahale, mekânsal yayılma ve duygulanımsal dayanışma meselesi haline getirir. Sonuç olarak, Gago'nun feminist enternasyonalizmi, feminist popülizmin hem eleştirel gücünü hem de kurucu potansiyelini besleyen bir zemin sunar: bu zemin, her yerde kök salan ama hiçbir yerde merkezi olmayan, mücadeleleri birleştiren ama özdeşleştirmeyen, halkı yeniden düşünen bir feminist siyasettir.

4. SONUÇ: YENİ BİR SİYASAL OLASILIK OLARAK FEMİNİST POPÜLİZM

Feminist siyasetin günümüzde karşı karşıya olduğu temel gerilimleri popülizm teorisiyle kesiştirerek ele alma gayesinde olan bu makale, popülist feminizm ile feminist popülizm arasındaki ayrımı teorik ve tarihsel bir bağlamda tartışmaya açmaktadır. Feminist hareketin neoliberalizmle kurduğu stratejik yakınlaşmanın, popülist feminizm adı altında araçsallaştırıldığı iddiasında olan çalışma, toplumsal cinsiyet eşitliği söyleminin, hegemonik söylemlere eklenerek ve içi boşaltılarak nasıl yeniden üretildiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, kadın haklarının yüzeysel temsil politikalarıyla sınırlandırılması ve kadınların sisteme pasif 'uyum' gösteren bir özne olarak

yeniden şekillendirilmesi, popülist feminizmin temel karakteristiği olarak tanımlanmaktadır.

Buna karşılık feminist popülizm, ilgili düşünürlerin teorik açıklamalarına bağlı olarak, halkı patriyarkal ve neoliberal tahakküm biçimlerine karşı yeniden kuran, çoğulculuğu ve kırılğanlıkları yani kesişimsellikleri merkeze alan bir siyasal tahayyül olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, Laclau'nun antagonistik halk inşası kuramıyla Fraser'ın üçlü hareket modeli arasında kurulmaya çalışılan teorik yakınlaşma, feminist popülizmi yalnızca bir karşı çıkış değil; aynı zamanda yapıcı ve dönüştürücü bir siyasal form olarak konumlandırmaktadır. Zira, feminist popülizm, yalnızca kadınların değil; başta bakım emeği özelinde ezilenler olmak üzere, piyasa ve devlet baskısıyla kuşatılmış tüm toplumsal kesimlerin kolektif özneleşmesini mümkün kılabilecek bir imkân olarak değerlendirilmektedir.

Özetle, makalede popülist feminizmin aksine feminist popülizmin, liberal bireycilikten ve temsil siyasetine sıkışmış dar anlayışlardan sıyrılarak, yeniden bölüşüm, tanınma ve özgürleşme taleplerini birbirine eklemleyen bir halk siyaseti önermekte olduğu ileri sürülmektedir. Gago'nun feminist enternasyonalizm tahayyülüyle birleştğinde ise bu siyaset, yerel mücadeleleri küresel bir kolektif birlikteliğe dönüştürme potansiyeli taşımaktadır. Dolayısıyla makalenin temel savına göre, bugün, feminist mücadelenin önünde duran asıl görev, yalnızca patriyarkaya değil, onun neoliberal ittifaklarına ve popülist suretlerine karşı da direnç göstermek ve yeni bir siyasal hat kurmaktır. Bu hat, temsilden çok müdahaleye, kimlikten çok müştereklğe, merkezden çok çeperden konuşan bir halk tahayyülünü mümkün kılan bir noktadan çizilmektedir/çizilmelidir. Bu nedenle, feminist popülizm, yalnızca teorik değil, aynı zamanda politik ve etik bir duruş olarak, 21. yüzyıl feminizminin kolektif eylem geleceğini belirleyecek güçlü açılımlardan biri olarak belirmekte ve feminist hareket için otoriter dünya siyasetine karşı yeni bir karşı hegemonya önerisi olarak açığa çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Arruzza, Crizza, Tithi Bhattacharya ve Nancy Fraser (2019), % 99 için Feminizm: Bir Manifesto (İstanbul: Sel Yayıncılık) (Çev. Utku Özmakas).

Biglieri, Paula ve Luciana Cadahia (2021), Seven Essays on Populism (Cambridge: Polity Press).

Biglieri, Paula (2020), "Ni Una Menos-Not One Woman Less", *Baltic Worlds: Women and "the People"*, XIII:1: 65-67.

Boltanski, Luc ve Eve Chiapello (2007), *The New Spirit of Capitalism* (London ve New York: Verso).

Borriello, Arthur ve Anton Jager (2025), *Popülist Moment: 2008 Krizi Sonrası Bir Sol Muhasebe* (İstanbul: İletişim Yayınları).

Buğra, Ayşe (2013), "Önsöz". K. Polanyi içinde, *Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri*. (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Ayşe Buğra): 11-32

Butler, Judith, Ernesto Laclau ve Slavoj Žižek (2009), *Olumsuzluk, Hegemonya, Evrensellik* (İstanbul: Hil Yayın) (Çev. Ahmet Fethi).

Butler, Judith (2018), *Biziz, Halk! Toplanma Özgürlüğü Üzerine Düşünceler* (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları) (Çev. Ferit Burak Aydar).

Callinicos, Alex (2015), *Toplum Kuramı: Tarihsel Bir Bakış* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Yasemin Tezgiden).

Davis, Kathy (2008), "Intersectionality as Buzzword: A Sociology of Science Perspective on What Makes a Feminist Theory Successful", *Feminist Theory*, 9(1): 67-85.

Eisenstein, Hester (2005), "A Dangerous Liaison? Feminism and Corporate Globalization", *Science & Society*, 69 (3): 487-518.

Eisenstein, Zillah (1979), *Capitalist Patriarchy and the Case for Socialist Feminism* (New York: Monthly Review Press).

Elsesser, Kim (2024). "Pinkwashing, Greenwashing And Momwashing Explained",
<https://www.forbes.com/sites/kimelsesser/2024/05/30/pinkwashing-greenwashing-and-momwashing-explained/> (09.11.2025).

Emejulu, Akwugo (2011), "Can “the people” be feminists? Analysing the fate of feminist justice claims in populist grassroots movements in the United States", *A Journal For And About Social Movements*, Volume 3 (2): 123-151.

Emejulu, Akwugo (2017), "Feminism for the 99%: Towards a Populist Feminism?", *Soundings*, 66: 63-67.

European Center for Populism Studies (ECPS), "Anti-Feminist Populism", <https://www.populismstudies.org/Vocabulary/anti-feminist-populism/#> (18.05.2025).

Farris, Sara (2017), *In the Name of Women's Rights: The Rise of Femonationalism* (Durham: Duke University Press).

Folbre, Nancy (2023), *Ataerkil Sistemlerin Yükselişi ve Düşüşü* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları) (Çev. Aslı Önal).

Fraser, Nancy (2011), "Marketization, Social Protection, Emancipation: Toward a Neo-Polanyian Conception of Capitalist Crisis", Calhoun, Craig ve Derluguian, Georgi (Der.), *Business as Usual: The Roots of the Global Financial Meltdown* (New York ve London: New York Universtiy Press): 137-157.

Fraser, Nancy (2017), "İlerici Neoliberalizme Karşı Gerici Popülizm: Bir Hobson Seçimi", Geiselberger, Heinrich (Der.), *Büyük Gerileme* (İstanbul: Metis Yayınları) (Çev. Merisa Şahin, Aslı Biçen, Ahmet Nüvit Bingöl, Orhan Kılıç): 59-68.

Fraser, Nancy (2025), *Feminizmin Yazgıları* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları) (Çev. Aslı Önal).

Gago, Veronica (2020), *Feminist International: How to Change Everything* (London ve New York: Verso).

Graff, Agnieszka ve Elżbieta Korolczuk (2022), *Anti- Gender Politics in the Populist Moment* (London ve New York: Routledge).

Graff, Agnieszka ve Elżbieta Korolczuk (2023), "Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketlerle Mücadele: Popülist Bir Feminizme Doğru Mu Gidiyoruz?", *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, 44: 18-51.

Graham, Julie ve Katherina Gibson (2010), *(Bildığımız) Kapitalizmin Sonu: Siyasal İktisadın Feminist Eleştirisi* (İstanbul: Metis Yayıncılık) (Çev. Zeynep Gambetti).

Hartmann, Heidi (1981), "The Unhappy Marriage of Marxism and Feminism: Towards a more Progressive Union", Sargent, Lydia (Der.), *Women and Revolution: A discussion of the unhappy marriage of Marxism and Feminism* (Quebec: Blacj Rose Books):1-41.

hooks, bell (2016), *Feminizm Herkes İçindir* (İstanbul: bgst yayınları) (Çev. Aysel Yıldırım, Berna Kurt, Ece Aydın, Şirin Özgün).

Kandiyoti, Deniz (1988), "Bargaining with Patriarchy", *Gender and Society*, 2 (3): 274-290.

Kandiyoti, Deniz (2011, 01 05). "A Tangled Web: The Politics of Gender in Turkey", *openDemocracy*: <https://www.opendemocracy.net/en/5050/tangled-web-politics-of-gender-in-turkey/> (09.11.2025).

Kandiyoti, Deniz (2024), "The Gender Wars: New Conundrums of Our Times", Altay, Tunay, Al-Ali, Nadjie ve Katharina Galor (ed.). *Resisting Far-Right Politics in the Middle East and Europe Queer Feminist Critiques* (Edinburgh: Edinburgh University Press): 37-47.

Kandiyoti, Deniz (2025), "Ataerkillikten Eril Restorasyona: Küresel Toplumsal Cinsiyet Krizinin İzdüşümleri", *Feminist Tahayyül: Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6(1): 193-204.

Kantola, Johanna ve Emanuela Lombardo (2019), "Populism and Feminist Politics: The Cases of Finland and Spain", *European Journal of Political Research*, (58): 1108-1128.

Kovats, Eszter ve Maari Poim (2015), *Gender as Symbolic Glue* (Budapest: FEPS).

Kuhn, Annette ve Ann Marie Wolpe (1978), *Feminism and Materialism: Women and Modes of Production* (London: Routledge).

Laclau, Ernesto ve Chantal Mouffe (2012), *Hegemonya ve Sosyalist Strateji*. (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Ahmet Kardam).

Laclau, Ernesto (2013), *Popülist Akıl Üzerine* (Ankara: Epos Yayınları) (Çev. Nur Betül Çelik).

Maignushca, Bice (2019), "Resisting the 'populist hype'", *Review of International Studies*, 45 (5): 768-785.

Moffitt, Benjamin (2020), *Popülizmin Küresel Yükselişi* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Onur Özgür).

Mouffe, Chantal (2019), *Sol Popülizm* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Aybars Yanık).

Mudde, Cas (2004), "The Populist Zeitgeist", *Government and Opposition*, 39 (4): 541-563.

Mudde, Cas (2022), *Günümüzde Aşırı Sağ* (Ankara: Nika Yayınevi) (Çev. S.Erdem Türközü).

- Müller, Jan-Werner (2017), *Popülizm Nedir?* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Onur Yıldız).
- Nascimento, Andre (2022), "Paula Biglieri ve Luciana Cahadia: Seven Essays on Populism", *Kulturella Perspektiv*, (31): 1-3.
- Özkazanç, Alev (2015), *Feminizm ve Queer Kuram* (Ankara: Dipnot Yayınları).
- Özkazanç, Alev (2020), *Bir Musibet: Yeni Türkiye'de Erillik, Şiddet ve Feminist Siyaset* (Ankara: Dipnot Yayınları).
- Özügürlü, Aynur (2016), "Giriş: 21. Yüzyıl Feminizmine Doğru" Özügürlü, Aynur (Der.), *21. Yüzyıl Feminizmine Doğru: Neoliberalizmin Ötesinde Bir Kadın Hareketi İçin Tartışmalar* (Ankara: NotaBene Yayınları): 13-25.
- Payne, Jenny Gunnarsson (2020), "Women as "the People". Reflections on the Black Protests", *Baltic Worlds: Women and "the People"*, XIII (1): 6-20.
- Polanyi, Karl (2013), *Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri* (İstanbul: İletişim Yayınları) (Çev. Ayşe Buğra).
- Rosanvallon, Pierre (2023), *Popülizm Yüzyılı: Tarih, Teori, Eleştiri* (İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi) (Çev. Suat Başar Çağlan).
- Saad-Filho, Alfredo (2024, Mayıs 26), "Neoliberalizmin Çoklu Krizleri", Ceylan, Burak (Röportaj Yapan): <https://textumdergi.net/neoliberalizmin-coklu-krizleri/> (09.09.2025)
- Sandberg, Sherly (2013), *Lean In: Women, Work, and The Will to Lead* (New York: Knopf).
- Sargent, Lydia (1981), *Women and Revolution: A Discussion of the Unhappy Marriage of Marxism and Feminism* (Boston, Massachusetts: South End Press).
- Schulman, Sarah (2011, Kasım 22), "Israel and 'Pinkwashing'", *The New York Times*: https://queeramnesty.ch/docs/NYT_20111123_Israel_Pinkwashing.pdf (08.09.2025).
- Storey, John (2023), *Kültürel Teori ve Popüler Kültüre Giriş* (İstanbul: Bilge Kültür Sanat) (Çev. Sait Gülsoy, İsmail Öz).
- Taggart, Paul (2004), *Popülizm* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları) (Çev. Barış Yıldırım).
- Tan, Gülçin Özge (2025), "Çok Uzak, Fazla Yakın: Otoriter Siyasetin Kadınlarla Yakınlaşması", *Feminist Tahayyül: Akademik Araştırmalar Dergisi*, 6(1): 39-71.

Tan, Gülçin Özge (2019), "Türkiye'de Sağ Popülizm ve Kadın", *Toplum ve Bilim*, 147: 108-127.

Urbinati, Nadia (2022), *Ben Halkım* (İstanbul: Tellekt Yayınları) (Çev. Büşra Ayoub).

Vogel, Lise (1983), *Marxism and the Oppression of Women: Toward a Unitary Theory* (New Brunswick, New Jersey: Rutgers University Press).

Yabancı, Bilge (2020, Aralık 13). "Popülizm, Otoriterleşme ve Kadın Politikaları", *İstanpol: İstanbul Politik Araştırmalar Enstitüsü*: <https://istanpol.org/post-populizm-otoriterlesme-ve-kadin-politikalar> (28.05.2025).

Yaka, Özge (2023), "Nancy Fraser: Feminizm, Adalet ve Yamyam Kapitalizm", Cemgil, Can ve Ömer Turan (Der.) *Kapitalizm ve Demokrasi: Bir Zıtlığın Anatomisi* (İstanbul: Metis Yayınları): 251-272.